

Saarde Sõnumid

Nr 10 (237) 23. november 2022

Saarde tuulepark sai nurgakivi

Saarde vallas 2023. aasta suvel elektritootmist alustav Eesti moodsaim tuulepark sai 9. novembril 2022 nurgakivi. Utilitase Saarde tuuleparki püstitatakse üheksa tuulikut ning eeldatav aastatoodang 135 GWh teeb sellest Eesti suurima toodanguga tuulepargi.

plaanide kohaselt 2023. aasta kevadel ja elektrit hakkab tuulepark tootma 2023. aasta suvel. Tuulikud paigaldatakse Saarde valla kaguossa, Kilingi-Nõmmest on lähim tuulik üle 10 km ja Tihemetsa alevikust üle 5 km kaugusel.

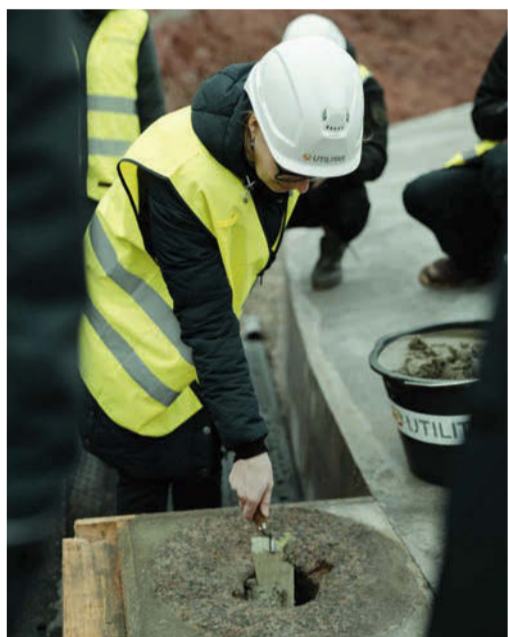

Fotod: Utilitas

Tuuleparki paigaldatakse üheksa Vestase V150 tüüpi tuulikut, mis on Eestis seni paigaldatud tuulikute kõige modernsemad ja efektiivsemad. Ühe tuulegeneraatori võimsus on 4,3 MW.

Üheksa tuulikuga Saarde tuulepargi koguvõimsus on 39 MW ning planeeritav aastane toodang on 135 GWh, mis teeb sellest Eesti suurima toodanguga tuulepargi. Tuulepargi toodang katab üle 40 000 ehk enam kui kogu Pärnu maakonna majapidamiste aastase elektritarbimise vajaduse.

Tuulikute paigaldamine algab

Tuulepargi ehitustöid teostavad Nordecon Betoon, Verston ja Connecto ning Elering rajab tuulepargile uue alajaama. Töödeks kaasatakse mitmeid kohalikke alltöövõtjaid ja tarnijaid. Utilitas investeerib Saarde tuulepargi rajamisse üle 60 miljoni euro. Kontsernile kuulub kaks tuuleparki Lätis koguvõimsusega 79 MW ning ettevõtte arendab uusi taastuvenergia tootmisvõimsusi nii Eestis, Lätis kui ka Leedus.

Utilitase pressiteade

Vibuklubi Saarde avas Kõveri Puhkekeskuses uue viburaja

12. novembril kogunesid Kõveri Puhkekeskusesse vibusõbrad üle Eesti. Vibuklubi Saarde eestvedamisel toimus uue viburaja avamise võistlus.

Vastavatud võistlusrada koosneb 28. märklauaga viburajast, mis paikneb Kõveri Puhkekeskuse ümbruses metsas. Varasemast ajast oli rajal 14 vibumatti, kuid kuna neid polnud aastaid aktiivselt kasutatud siis vajas rada võsast puhastamist ning matid korrasdamist ja väljavahetamist. Vibuklubi Saarde eestvedamisel laiendati olemasolevat viburada ning lisati 14 vibumatti.

Seega on nüüd Vibuklubi Saardel suuremate võistluste korraldamiseks nõutav 28. matiga viburada.

Uut rada oli kohale sõitnud uudistama ja proovima 50 vibusõpra erinevas vanuses ja erinevate vibudega. Võistlus oli kõikidele osavõtjatele tasuta. Sellel korral ei jagatud võitjatele medaleid ega karikaid, vaid kõik käis au ja kuulsuse peale. Igal võistlejal oli võimalik kirja saada oma vibuklassis raja esimene punktirekord.

Foto: Laine Ülemaante

Kõigil, kellel veel oma isiklikku vibuvarustust polnud, said kogu varustuse rentida kohapealt.

Viburaja avamist planeerides oli küll veidi hirm, et kas nii hilja sügisel saab veel ikka vibu lasta ja kas vibulaskjad riskivad üle Eesti kohale sõita. Ilmataat tahtis, et asi õnnestuks ja soosis meid igati. Lõpuks oli 12. novembri kohta ka tavapäratult soe, kraadiklaas näitas 14 kraadi sooja. Kuna nii hilissügisel pole metsas ka enam putukaid, siis oli lausa nauditav vibu lasta.

Pärast mõnusat võistlust pakuti osalejatele, kaasajajatele ja vabatahtlikele abistajatele suppi ja piru-

kaid ning ei puudunud ka traditsiooniline pidupäeva tähistav tort.

Kõik kes olid kohale tulnud lahkusid päeva lõpuks veidi väsinutena kuid rahulolevatena.

Võistlejad andsid valminud raja kohta head tagasisidet, mõned asjad annab kindlasti veel paremaks teha. Kuna klubil on nüüd olemas kõikidele nõuetele vastav viburada, loodame tulevikus korraldada sellel rajal juba rohkemate osavõtjatega vibulaskmise võistlusi.

Vibuklubi Saarde asutati 26. mail 2019 ja hetkel kuulub klubisse 39 vibulaskjat. Seni klubil oma viburada puudus. Klubi vibulaskjad

saavad vibu lasta külmal ajal Tihemetsa Huvi- ja Spordikeskuses ning soojemal ajal vanas jahilasketiirus Kilingi-Nõmmes. Klubi vibulaskjad on saavutanud märkimisväärsed võite nii Eesti kui rahvusvahelisel tasandil. Uus rada toetab vibulaskjaid ning annab võimaluse Saarde vallas vibusporti edasi arendamiseks.

Vibu laskmine on aina enam populaarsust võitv harrastus. Vibuklubi Saarde ootab kõiki huvilisi oma ridadesse vibu laskma.

Täname kõiki toetajaid, vabatahtlike abilisi ja eriliselt suured tänud Kõveri Puhkekeskusele.

Dimo Oriehov

Foto: Diana Ruitlane-Rüütli

Aasta noor naisettevõtja 2022 on Kerli Ats

Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsioon kuulutas 12. novembril oma 30. juubeli pidulikul galal välja aasta naise, aastate naise ja aasta noore naisettevõtja.

Aasta naine 2022 on Johanna Maria Lehtme – MTÜ Slava Ukraini asutaja ja sellega paljudele inimestele võimaluste looja, et aidata sõjas hätta sattunud Ukraina inimesi.

Aasta noor naisettevõtja 2022 on Kerli Ats, kes juhib Luigeveski Agro farmi ning on Eestimaa Talupidajate Keskliidu tegevjuht, seistes nii ka teiste talunike huvide eest. Lihaveiste kasvatami-

sele keskendunud Atside pereettevõtte OÜ Luigeveski tegusteb Saarde vallas Lähkma külas.

Aastate naine on Kersti Kaljulaid. Aastate naise tiitlit annab EENA välja naisele, kes on tubli äris, teaduses, kultuuris või mõnel muul elualal, kes on ettevõtja või ametinaine. Ta on Eesti Vabariigi kodanik, ühiskonnaelu aktiivne mõjutaja ning on kogu oma elu jooksul korda saatnud midagi eriti tähelepanuväärset.

Mare Timian
EENA Tallinna klubi

Saarde Vallavolikogu istungil

20. oktoobril 2022

- nõustuti Kivinina III uuringuruumis KMG OÜ-le väljastatud geoloogilise uuringu loa muutmiselega;
- nõustuti Saarde vallas Lodja külas Tõitoja liivakarjääris kaevandamisloa andmisega Osahingule Linda-mäe;
- otsustati võõrandada kirjaliku enampakkumise korras Saarde vallale kuuluv hoonestatud kinnistu Saarde vallas Kilingi-Nõmme linnas Pärnu

tn 62, sihtotstarve ühiskondlike ehitiste maa 100%, pindala 1268 m²) alghinnaga 58 000 eurot;

- otsustati võõrandada otsustuskorras Jüri Zaitsevile Saarde vallas Allikukivi külas asuv Vanamõisa tee 17 kinnistu (pindala 5360 m², sihtotstarve elamumaa 100%) hinnaga 420 eurot.

Eiko Tammist
volikogu esimees

Saarde Vallavalitsuse istungitel anti järgmised korraldused:

14. oktoobril

- maksta valla tunnustustega kaasnevad rahalised autasud.

19. oktoobril

- jagada Saarde vallas Käršu külas asuva Merisaare katastriüksus, määrata lähiaadressid ja sihtotstarbed;
- nõustuda korteriomandi seadmisega mitteiluruumi omanikele;
- jagada Saarde vallas Lanksaare külas asuva Uuluta katastriüksus, määrata lähiaadressid ja sihtotstarbed;
- kinnitada Surju Kooli hoolekogu koosseis;
- väljastada ehitusluba puurkaevu rajamiseks Kallita kinnistule Kalita külas Saarde vallas;
- Saarde valla korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmeliikide osas erisuse rakendamine;
- pikendada kuue projekti „Hajaasutuse programmi vahenditest toetuse saamiseks esitatud taotluste rahuldamine ja abikõlblike projektide rahastamine“ toetuslepingute sõlmimise tähtaega;
- jagada Saarde vallas Allikukivi külas asuva Kooli tee 1 katastriüksus, määrata lähiaadressid ja sihtotstarbed;
- jagada Saarde vallas Kilingi-Nõmme linnas asuva Künka tänav L2 katastriüksus, määrata lähiaadressid ja sihtotstarbed;
- jagada Saarde vallas Kilingi-Nõmme linnas asuva Raja tn 1 katastriüksus, määrata lähiaadressid ja sihtotstarbed;
- sotsiaalhoolekande küsimustes;
- pikendada tüürilepingut;
- muuta Saarde Vallavalitsuse 08.06.2022 korraldust nr 283 „Saarde valla omandis olevate välipindade kasutamise hinnakirja kehtestamine“.

31. oktoobril

- jagada Saarde vallas Väljaküla külas Pikkori katastriüksus, määrata lähiaadressid ja sihtotstarbed;
- väljastada ehitusluba Saarde vallas Jaamakülas asuval Keldri kinnistule maa-aluse vedelgaasimahuti paigaldamiseks;
- väljastada ehitusluba Saarde 110 kV alajaama ja alajaama juhtimishoone püstitamiseks aadressil Saarde vald, Käršu küla, Rengupõllu ja Saarde vald, Käršu küla, Tihemetsa metsakond 2;
- väljastada ehitusluba Saarde vallas Surju külas Uue-Kooli ja Mätliku kinnistutel asuva Surju kooli staadioni rekonstrueerimiseks;
- läbi viia Saarde vallas Kilingi-Nõmme linnas asuva Pärnu tn 62

hoonestatud kinnistu (sihtotstarve ühiskondlike ehitiste maa 100%, pindala 1268 m²) avalik kirjalik elektrooniline enampakkumine alghinnaga 58 000 eurot. Enampakkumine otsustati viia läbi üldkasutatava andmesidevõrgu vahendusel Osta.ee portaalis, elektroonilise enampakkumise korraldaja on Saarde Vallavalitsus ning enampakkumise tähtaeg on 05.12.2022 kell 12:00;

- kuulutada välja riigihange „Lavastangede renoveerimine“ ja otsustati see läbi viia alla lihthanke piirmäära hankena. Hanke korraldamise eest vastutajaks määrati abivallavanem Mait Talvoja;
- kinnitada Kilingi-Nõmme lasteaia Kröll hoolekogu koosseis;
- kinnitada riigihanke nr 255945 „Lumetõrjetööde teostamine Saarde vallas 2022/2023 talveperioodil“ tulemused;
- muuta Saarde vallas Kilingi-Nõmme linnas asuvate katastriüksuste lähiaadresse;
- kinnitada novembrikuu juubeliteotuste väljamaksmine kogusummas 300 eurot;
- sotsiaalhoolekande küsimustes.

9. novembril

- eraldada Saarde Valla Huvikeskusele huvihariduse ja huvitegevuse toetus 1159 eurot;
- kinnitada ja väljastada projekteerimistingimused masinakuuri projekteerimiseks aadressil Linnumetsa, Jäärja küla, Saarde vald, Pärnu maakond;
- kinnitada ja väljastada projekteerimistingimused päikeseelektrijaama laiendamise ehitusprojekti koostamiseks aadressil Pikkori, Väljaküla, Saarde vald, Pärnu maakond;
- väljastada ehitusluba puurkaevu rajamiseks Võidu kinnistule Surju külas Saarde vallas;
- nõustuda keskkonnamõju hindamise algatamata jätmisega AS TREV-2 Grupp Kauoja IV liivakarjääri keskkonnaloa taotlusele;
- nõustuda keskkonnamõju hindamise algatamata jätmisega AS Jiffy Products Estonia Mõksi turbatootmisala keskkonnaloa muutmistaotlusele;
- kiita heaks neli hajaasutuse programmist eraldatud toetuse kasutamise kohta esitatud projekti aruanne;
- sotsiaalhoolekande küsimustes;
- sõlmida MTÜ-ga Tihemetsa Kogukond tüürileping Tihemetsa alevikus aadressil Valga mnt 21 asuva äriüüriruumi tasuta kasutamiseks tähtajaga kuni 31.12.2023.

Külli Veber
vallasekretär

Lumetõrje tööd Saarde vallas

Lumetõrjet teostatakse kõikidel kohalikel teedel (valla teed), tänavatel, avalikult kasutatavates parklates, erateedel, millistele on sõlmitud avaliku kasutuse lepingud ja hajaasutusega aladel nende elamuteni viivate erateedel, kus rahvastikuregistri andmetel elavad alaliselt valla elanikud.

Talihooldustööde teostamisel lähtutakse majandus- ja taristuministri 14.07.2015 määruse nr 92 „Tee seisundinõuded“ peatükist 4 „Talihooldus“ ja määruse lisadest 6, 7, 8 ja 9. Lumetõrjet teostatakse kohalikel teedel koheva lume korral, kui lumekihi paksus ületab 10 cm ning sulalume ja lõrtsi korral, kui lumekihi paksus ületab 5 cm. Lume ja lõrtsikihi paksust arvestatakse kinni sõidetud lumekihi pinnast.

Teedel alustatakse lumetõrje hooldustsükliga peale lumesaju või tuisu lõppu hiljemalt ühe tunni jooksul. Hooldustsükli aeg on tähtaeg, mille lõpuks peavad talvised tee seisundinõuded täidetud olema. Hooldustsükli üle peab arvestust vallavalitsus, tavapäraselt on hooldetsükli aeg 24 tundi. Raskete ilmaolude korral võib hooldetsükli aeg pikeneda.

Tööpäevadel teostatakse lumetõrje eelisjärjekorras õpilasveo liinide teedel, kindlustades tee läbitavuse õpilasliinide

toimimiseks vastavalt sõidugraafikule kuid mitte hiljem kui kell 6.45 hommikul.

Eratee omanikult eeldame, et teeservad ja kraavid on tähistatud nii, et pimedal ajal ja lumepaksusest hoolimata on asukoht määratav, tee kõrval on koht, kuhu lund lükata, teele kaarduvad puude oksad on eemaldatud, tee laius ja kurviköverad võimaldavad lumekoristustehnika liikumist. Teeservad peaks olema takistustest puhastatud ja objektid (ilupöösad, puustikud, truubiotsad, kaevude kaaned, kivid, kiviparkett jms) tähistatud viisil, mis tagab nende nähtavuse pimedal ajal sõltumata lumekihi paksusest. **Lumetõrjet ei teostata õuealal.**

Vallavalitsuse esindajaks lumetõrjetööde täitmise korraldamisel on haldusnõunik Martti Rooden tel. 5349 4259, martti.rooden@saarde.ee.

Valla territoorium on jagatud tööpiirkondadeks. Riigihanke „Lumetõrjetööde teostamine Saarde vallas 2022/2023 talveperioodil“ tulemusel on lumetõrjetööde teostajad piirkonniti järgmised:

- Kalita-Jäärja piirkond – AS Zebra, kontaktisik Alvar Pärtel, tel. 504 2411
- Lodja-Sigaste piirkond – Olio Projekti OÜ, kontaktisik Andres Ots, tel. 515 0270

3. Kanaküla-Kamali piirkond – Keratalu, kontaktisik Ülo Vahula, tel. 525 9867

4. Väljaküla-Käršu-Tõlla-Mustla piirkond – Olio Projekti OÜ, kontaktisik Alar Oks, tel. 501 3325

5. Laiksaare-Tali-Veelikse piirkond – AS Zebra, kontaktisik Alvar Pärtel, tel. 504 2411

6. Kalda-Ristiküla-Kõveri piirkond – AS Zebra, kontaktisik Alvar Pärtel, tel. 504 2411

7. Ilvese-Surju piirkond – OÜ Surju PM, kontaktisik Aldo Korbun, tel. 515 2618

8. Jaamaküla – Lähkma – Saunametsa – OÜ Surju PM, kontaktisik Aldo Korbun, tel. 515 2618

9. Metsaääre-Rabaküla – OÜ Surju PM, kontaktisik Aldo Korbun, tel. 515 2618

10. Kikepera – OÜ Surju PM, kontaktisik Aldo Korbun, tel. 515 2618

Kilingi-Nõmme linna ja Tihemetsa aleviku teedel ja tänavatel teostab lumetõrjet OÜ Saarde Kommunaal, kontaktisik Tarmo Tamm, tel. 5698 7170.

Lumetõrjetööd puudutavate küsimuste korral on mõistlik võtta ühendust just eelpool nimetatud kontaktisikutega, nii saab probleemile kõige kiirema lahenduse.

UUS TÖÖTAJA

19. oktoobrist alustas tööd Saarde Valla Huvikeskuses noorsootõõtaja-juhatajana Hurmet-Mihkel Ilus.

Ta tutvustab ennast nii:

Olen Saarde vallas veetnud väga olulise osa oma lapsepõlvest, lasteaia ja ka esimeses klassis olen käinud siin ning nüüd on elu mind siia kanti tagasi toonud.

Mul on pikaajalised kogemused erinevate ürituste korraldamisel – olen töötanud 17 aastat meelelahutuses – korraldanud muusikaüritusi ja festivale ning töötanud erine-

vatel laevadel. Hetkel vean ka saadet Still Out Raadio 2. Eelmisel aastal alustasin bakalaureuse õpinguid Viljandi

Kultuuriakadeemias helitehnoloogia erialal.

Oma tugevuseks pean seda, et olen hea suhtleja ja organiseerija. Usun, et mitmekülgne töökogemus eri valdkondades on tekitanud teadmistepagasi ja tutvuste ringi, mille najal on võimalik luua valla noortele võimalusi sellisteks huvitegevusteks, mis pakuvad alternatiivseid ajaveetmise võimalusi ning mis neile tõesti korda lähevad.

Kontaktid
huvikeskus@saarde.ee
Telefon +372 5345 0224

Hanketeade

Saarde Vallavalitsus on välja kuulutanud alla lihthanke piirmäära jääva riigihanke „Lavastangede renoveerimine“. Tellitavaks teenuseks

on Kilingi-Nõmme Klubi lavastangede renoveerimine (aadressil Pärnu tn. 73, 86305 Kilingi-Nõmme). Pakkumuste esitamise tähtaeg on hiljemalt

28.11.2022 kell 10:00. Objektiga on võimalik tutvuda, lisa-informatsioon telefonil +372 5596 9641 e-posti aadressil klubi.juhataja@saarde.ee.

Avalik elektrooniline enampakkumine

Saarde Vallavalitsus müüb avalikul kirjalikul elektroonilisel enampakkumisel Kilingi-Nõmme linnas Pärnu tn 62 hoonestatud kinnistut (registriosa nr 4297350, katastritunnus 30601:002:0021, sihtotstarve ühiskondlike ehitiste maa 100%, pindala 1268 m²) alghinnaga 58 000 eurot. Enampakkumine viiakse läbi üldkasutatava andmesidevõrgu vahendusel Osta.ee portaalis. Enampakkumise tähtaeg on 05.12.2022 kell 12:00 ning tagatisraha on 10% alghinnast ehk 5800 eurot.

Foto: Kai Utt

Eassalu-Neitsi, Kilingi-Nõmme ja Lähkma-Saunametsa piirkonnad arukate külade arenguprogrammis

Leader tegevusrühmadest on üks või teine lehelugeja ehk varasemalt kuulnud. Aruka küla arenguprogrammist ilmselt vähem. Nüüd on põhjust. Arukad külad (Smart Villages) on Euroopa Komisjoni algatus innovaatiliste lahenduste juurutamiseks külakogukondades toetudes kogukonna väärtustele ja võimalustele. Eesmärk on kohaliku elu edendamine läbi kogukondade koostöö teiste küladega nii Eestis kui üle piiri. Eestis rakendatakse arukate külade lähenemist esmakordselt 13 Leader tegevusrühma koostööprojekti "Arukate külade arenguprogramm" raames.

Programmis osaleb 24 piirkonda üle Eesti ning Pärnu Lahe Partnerluskogu piirkonnas on programmiga liitunud Eassalu-Neitsi küla ning Kilingi-Nõmme lähipiirkondade külad, kes mentortoe najal on otsustanud süsteemselt läheneda oma kodukandi kitsaskohtade plussideks pusimisel ja ressursside võimestamisel väärimisel. Seevastu Rohelise Jõemaa Koostöökogu katuse all on programmiga liitunud Lähkma küla kogukond, kes on samuti külaelu edenemise üksipulgi lahti harutanud ja siis strateegiliseks tegevusplaaniks jälle kokku sättinud.

Eassalu-Neitsi kandi rahvas jõudis järeldusele, et kõige arukam on selles suunas liikuda keskendudes sotsiaalsele innovatsioonile, digilahenduste väljatöötamisele, partnerlussuhete võrgustiku punumisele nii naabrite kui teiste külakogukondadega. Kilingi-Nõmme külade piirkonnas pingutatakse selle nimel, et kohapealsete teenuste hulk ei väheneks ja lähim linn ei hääbuks. Lähkma-Saunametsa külaselts leidis oma kogukonnaga, et kõige nutikam viis aruka küla tiitel koju tuua, on panna rõhku paikkondliku metsarikkuse väärimisele. Missugused on need nutikad lahendused, milleni kogukonnad jõudnud on?

Kilingi-Nõmme kogukonna esindaja Sirli Pedassaar-Annast selgitab, et nende piirkonna jaoks oli programmis osalemise suurim kasutegur süsteemse arengudokumendi koostamine: "Meil oli vaja kokku tulla ja töötasime selle nimel, et meil oleks tulevikus erinevate rahastusvõimaluste kaalumiseks alusdokument, millele toetuda." Tulemusena valmis visioon,

Lähkma-Saunametsa talgupäev. Foto: erakogu

kus ümberkaudsed külad vaatavad tulevikku eelkõige rohelise, keskkonnateadliku ja säästliku, loodusturismile ja väikeettevõtlusele keskendunud piirkonnana. Leiti, et selleks on kõige nutikam toetada loodusressursil põhinevat väikeettevõtlust, mida esimeses järjekorras toetab omakorda kohalike raudteetrassi mööda kulgevate matkaradade korrastamine koos viidamajandusega. Sirli Pedassaar-Annast: "Aastase vaatega tulevikku loodame kõik vaatamisväärsed asukohad meie kandis viidastada, praegu on need üsna peidus."

Lähiaastatel plaanitakse tuunida ka Saarde Käsitöökeskuse tegevuste võimalusi ning ehk kerkib Allikukivi koobaste juurde ka üks toekam vaatetorn. Ning, et väikeettevõtjate kasvulava oleks rikkalik, on Kilingi-Nõmme kogukond võtnud nõuks ettevõtluspäevade traditsiooni juurutamise kohalikus gümnaasiumis ja piirkonna ettevõtjate seas. Kogukondlikku küünarnukitunnust nii põlisasukate kui uustulnukate vahel passib turgutada aga vabariikliku kogukonnaga, et kõige nutikam viis aruka küla tiitel koju tuua, on panna rõhku paikkondliku metsarikkuse väärimisele. Missugused on need nutikad lahendused, milleni kogukonnad jõudnud on?

Lähkma-Saunametsa kogukonna esindaja Kadri-Aija Viik leidis, et kõige suurem väärtus programmis osalemises on kogukondlikuks aruteluks kokkutulemise põhjus – nii hakkavad mõtted liikuma ja realiseeruvad tegudeks. Tulevikus soovitakse kogukonnale pakkuda paremaid võimalusi piirkonna pärimustel põhineva kohaliku toidu väärimiseks. Selle tarbeks on üheskoos plaanis välja töötada Lähkma tunnustuste, kasutades ära looduslikke marju ja taimi. Sealjuures on Lähkma-Saunametsa kandi rahvas

mõelnud ka sellele, kuidas saabuvate sügistormidega elu kodukandis turvalisem oleks. Paksude põlismetsade vahel ja energiakriisi valguses ei ole vähem oluline mõelda, kuidas kõnealuse kohaliku marjaressursi väärimisel särsukatkestusi vältida ja kuidas seda kõige tulusamalt teha. Kui muidu nauditavad loodusjõud mõne toekama kuuse või kase vallatult elektrilülitadesse sasivad või elektrenergia börsihinnad eurosid kilovattide taga kõigutama kipuvad, on heaks abiks elektrigeneraator. Et marjakuivatusaparaadid ikka töös püsiks tunnustote lähiajal mekkimiseks jõudmise tarbeks ja et seonduvad kulud mõistlikkuse piires püsiks. Kogukonna esindaja Kadri-Aija Viik: "Elektrigeneraatoriga plaanime vajadusel, jah, külama ja käigus hoida ja et meil on hajaasustusega külad, siis aeg on näidanud, et see võib kaugemate majapidamiste tarbeks hädaolukorras abiks olla."

Selline plaan koorus välja arenguprogrammi raames kokku pandud strateegiadokumendi fookusteemadest sõnastamise käigus. Ühised pikaajalised kokkulepped tüürivad Lähkma-Saunametsa piirkonda kogukonna poole, kus väärtustatakse piirkonna pärimust ja kultuuri; kus külakeskuse korraldatud ruumid toetavad kogukonnateenuste arendamist ja kus eluks vajalikud teenused ja toimivad ühendused loovad turvalisema elukeskkonna. Omajagu tööd ootab seega ees, kuid on usku, et selge sihiga kogukonna jaoks on vähe ületamatuid raskusi.

Lõpetuseks veel korra Arukate külade arengu-

programmi eesmärgist. Kui terminid *Euroopa Komisjon, innovaatilised lahendused, juurutamine ja tegevusrühma koostööprojekt* välja jätta, siis sisuliselt on arukas küla see, kes leiab üles oma kogukonna tugevused ja paneb need enda kasuks tööle. Digilahendused ei ole seejuures ilmtingimata *must be element* – ka kogukonnateenused, taastuvenergia, ringmajandus on märksõnad, mis arukat küla iseloomustavad. Näidena mujalt Eestist on Käpa kogukond Jõgevamaal ellu kutsunud taaskasutusele keskenduva õpitubade sarja, mis kogukonna kodudest välja meelitab ja sidususe eesmärgi teenib ning Navi külas Võrumaal on sisseseatud pop-up lastehoid, et leida leevendust vähestele lasteaiaaegade murele.

Huvi korral on võimalik heade näidetega mujal Euroopas tutvuda Euroopa arukate külade võrgustiku Smart Rural 21 (www.smart-rural21.eu) veebilehel. Ka seal võib leida inspiratsiooni kaalumaks, kas mõni mõte ka Eestis katsetada passiks. Soomes on leitud võimalusi maapiirkondade koolivõrgu säilitamiseks digilahenduste teel, Rootsisis toodetakse toidu- ja aiandusjäätmetest energiat ning Saksamaal on sisse seatud kogukondlik sõidu jagamine, et leida leevendust lüklile ühis-transportidele.

Arukate külade arenguprogrammi kohta saab rohkem infot: <https://leaderliit.eu/arukad-kulad/>.

Artikkel on valminud LEADER koostööprojekti „Arukate külade arenguprogramm“ raames.

Hei noor!

Meil on hea meel teada anda, et alates novembri algusest on uksest avanud Saarde Valla Huvikeskus noortele vanuses 7-26 eluaastat. Huvikeskuse eesmärk on võimaldada noortel veeta vaba aega tehes koos ägedaid ning õpetlikke tegevusi. Huvikeskus on noortele avatud E – R kell 13.00 – 19.00 aadressil Pargi 6.

Kõik noored on oodatud avaldama oma mõtteid ja ideid, mida nad huvikeskusest ootavad ning oleme avatud kõigile koostööpartneritele. Vaiksel-vaiksel saame hoo sisse ning kindlasti hoiame Teid meie tegevustega kursis.

Huvikeskuses ootavaid Teid Hurmet-Mihkel Ilus ja Dea Jürimäe.

HEI NOOR

Saarde Valla
Huvikeskus
ootab Sind
E - R
13.00 - 19.00

KILINGI - NÕMME HUVIKESKUS
PARGI 6

**PÄRNUMAA
AASTA KULTUURIAUHINNAD
2022**

AASTA(TE) TEGUTSEJA
Inimene või organisatsioon, kes aktiivselt tegutseb kultuurivaldkonnas, kelle tegevus ei paista otseselt silma kultuuritarbijale, kuid kes on kaasa aidanud mitmete kultuurisündmuste kordaminekule.

AASTA ÜLLATAJA
Inimene, organisatsioon või sündmus, kes või mis on ilmestanud kultuurivaldkonda millegi uue, huvitava või tavapäratuga ning mis on tekitanud üllatusmomenti ja äratanud huvi.

AASTA TOETAJA
Inimene või organisatsioon, kes on panustanud toodete või teenustega, rahaliselt või muul moel kultuurisündmuste, kultuuriasutuste või kultuuriga tegelevate inimeste heaks.

RAHVAKULTUURI TEGIJA
Inimene või organisatsioon, kes on panustanud rahvakultuuri hoidmise ja arendamise ning on oma tegevusega silma paistnud.

AASTA NOOR KULTUURITEGIJA
Noor (vanuses kuni 26 eluaastat sh), kes on asunud tööle kultuurivaldkonnas, korraldanud/algatanud kultuurisündmuse või on aktiivse edumeelse kollektiivi juht.

* Tootluse estamise tähtpäev on 2. detsember 2022.
* Komisjonil on õigus auhindade jagada või välja andmata jätta.

Pärnumaa Omavalitsuste Liit

Surju Kool

Surju Kooli tegemised

Kätte on jõudnud hilissügis, koolivaheaeg möödus kiiresti ja juba mõned nädalad käib meie majas õppetöö jälle täie hooga.

Kolmanda kooliastme loodushuvilised õpilased osalevad jätkuvalt mitmetes Tartu Ülikooli Teaduskooli projektides. Neist ühe raames viivad bioloogia eriala üliõpilased seitsmel korral 7.–9. klassidele bioloogia õpikoda: koos Surju kooli 10 õpilasega on õpikodades osalenud ka 5 õpilast Uulu koolist. 9. klassi õpilased saavad osaleda ka füüsika õpikojas, mida viiakse läbi Pärnus.

Õpikodade teemavalik on mitmekülgne: näiteks räägiti esimeses bioloogia õpikojas taimedest, järgmises olid aga teemaks loomad.

Näib, et õpilastele meeldib õpikojategevustes osaleda, sest materjali edastatakse huvitaval ja nad saavad ise ka teemaatilisi katseid teha. Sellised võimalused muudavad õppetöö kindlasti vaheldusrikkamaks ning õpilased saavad süvendatult tutvuda erinevate loodusainetega väljaspool ainetunni tuttavat keskkonda. Aitäh, õpetajad Maie ja Merike, kes pakkusid õpilastele sellise tore võimaluse!

21. oktoobril astus ametisse õpilasesinduse Oma Riik uus valitsus, mille ülesandeks on ka sellel õppeaastal teha paremini kuuldavaks õpilaste hääl ja kaasata neid koolielu edendamisse. Oma Riigi peaministriks valiti väga tubli ja töökas 7. klassi õpilane Triinu Ojaste, kes on valitsuse tööst ka kahel varasemal aastal osa võtnud. Soovime talle ja tema meeskonnale koostöötaht, vahvaid ideid ning edu nende elluviimisel!

Samal päeval käis koolis külas ka Pärnu Haigla kiirabi meditsiinitöötaja, kes rääkis lastele vastutus-tundlikust käitumisest olukordades, kus võib mingil põhjusel tekkida oht kellegi elule või tervisele. Loeng tuletas kindlasti meelde, et ettevaatus ja üksteisest hoolimine on väga olulised.

Õppimise kõrval tuleb leida aega ka lõõgastumiseks. Kuna uue Oma Riigi valitsuse esimeseks suuremaks vastutusrikkaks ülesandeks oligi juba traditsiooniks saanud halloweeni peo korraldamine, tähistasime ühiselt halloweeni tähtpäeva – küll aga väikese hilinemisega, sest peopäevaks sai seekord 3. november. Kõik peol osalejad said kanda

Koolicanto. Foto: Tiia Hermann

Isadepäeva õpituba. Foto: Valter Tominga

meelepärasteid kostüüme ning osaleda hirmujudinaid tekitavates, kuid lõbusates põgenemis- ja õudustetubades.

9. novembril Pärnu-Jaagupis toimunud laulufestivalil „Koolicanto” osales ka meie kooli ansambel. Üritusel astus lavale ligi poolsada noort ning erinevates vanuseklassides esinesid nii solistid kui ka ansamblid. Žürii liige Jaagup Tuisk kiitis tublisid lauljaid ja valis välja oma lemmikud, kelle hulka kuulusid ka meie kooli kolmanda klassi andekad muusikud. Tuli tõesti palju harjutada, sest pole kerge üheaegselt mängida pilli ja laulda. Ansambelis mängisid ja laulsid **Remi Rubin, Kerli Mägi, Robin Kask, Georg Aleksander Meibaum ja Adele Raag**. Remi võistles ka solistina. Suur tänu, õpetaja Tiia, et õpilasi juhendasid ja innustasid!

Sportlikest tegevustest on

novembrikuus fookuses rahvaste-pall, mille maakondlikel võistlustel käisid eakaaslastega mõõtu võtmas 4.-5. klassi tüdrukud ja poisid. Aitäh õpetaja Rometile ja tublidele võistkonna liikmetele!

Isadepäeva puhuks korraldasid Surju Kooli ja lasteaia lapsed koos õpetajatega tore pereõhtu 9. novembril. Osaleda sai paljudes vahvates töötubades, kus meisterdati kaarte ja kingitusi isadepäevaks, õpiti tantsusamme, mängiti lauamänge ja osaleti viktoriinis. Lisaks töötubadele, kus sai osaleda kogu pere, rõõmustasid lapsed vanemaid ka tore ja armsa kontserdiga. Aitäh nii korraldajatele kui ka usinatele osalejatele!

Kuigi tulekul on talv ning õues on juba sombune ja pime, jätkub põnevaid tegemisi küllaga. Ootame juba pikisilmi advendiaega!

Õpetaja Riina Ollo

Kilingi-Nõmme Lasteaed „Kröll”

„Isaga ma mängin palli,
Isale teen kalli-kalli.
Hüppan tema sülle hops,
ja teen põse peale mops.”

Isadepäeva tähistamine Kröllis

Selle aasta isadepäeval panid Kröllis lapsed rohkem rõhku üks-ühele kvaliteetaja veetmisele oma vanemaga. Tänapäeva kiire elutempo jätab lastega suhtlemiseks järjest vähem aega, kuid lapsed väga vajavad igapäevaseid koostegemisi. Seetõttu anti tavapärase peo asemel hoopis isadele ülesanne – meisterdada midagi koos oma lapsega käepärastest vahenditest, märksõnaks taaskasutus. Nendest toredatest meisterdustest tegime näituse, mida käisid kõik rühmad ka uudistamas. Emotsioonid olid väga positiivsed, tore oli näha laste säravaid silmi, kui nad said esitleda sõpradele mida nad olid teinud. Isad aga taasavastasid oma meisterdusoskusi

ning väärtustasid ühiselt koos veedetud hetki.

Kvaliteetaja lapsega loob positiivse suhte, mis annab aluse tema tulevikule, saamaks õnnelikuks ja tegusaks täiskasvanuks. Ühiselt koos veedetud aeg, rõõm ja soojad kallistused on kõik tasuta.

Suured tänud kõikidele peredele aktiivse osavõtu ja nutikate meisterduste eest!

Meie isad on väga loovad ja taaskasutusmaterjal annab selleks palju võimalusi.

Sipsikute rühma õpetajad

* SURJU RAAMATUKOGUS alates 1. detsembrist 2022

* Toimub traditsiooniline „JÕULUEELNE KÄSITÖÖDE NÄITUS-MÜÜK”

* Olete oodatud osalema, imetlema või ostma...

* Näitus-müük avatud raamatukogu lahtiolekuaegadel

Infotelefon: 4460825

„KINGI KOOLILE RAAMAT!”

Anna kooliprogrammis vajalikule raamatule uus elu!

SURJU KOOL/
SURJU RAAMATUKOGU

Kampaania kestab 07.-30.11.2022

Info ja vajalike raamatute üldnimekiri: Surju raamatukogus; raamatukogu.surju.ee

TIHEMETSÄ HUVI- JA SPORDIKESKUSEST

ON TAAS VÕIMALIK OSTA ERNA GROSSI RAAMATUT

„Tihemetsa tehnikumi teekond läbi aegade” Tasumine sularahas!

Hind 35€

Perearst Piret Rospu: märgid lubavad rasket gripihooaega

Erinevalt tavalistest viirustest võib grippi põdeda raskelt ja kaua. Sarnaselt COVID-19-ga on grippi haigestumisel suurim risk tüsistuste tekkeks väikelastel, rasedatel, eakatel ja krooniliste haigustega või immuunpuudulikkusega inimestel, kelle jaoks võib haigus vajada intensiivravi või lõppeda isegi surmaga. Uurisime perearst Piret Rospult lähemalt miks, millal ja kuidas tuleks end gripi eest kaitsta.

Mis meid sel gripihooajal ees ootab?

Gripilaine algab tavaliselt Austraaliast ja Uus-Meremaalt, kus on talvine gripihooaeg samal ajal, kui meil on suvi. Lõunast levib gripp põhjapoolkerale, liikudes Ameerika kaudu Euroopasse. Tavaliselt peegeldab põhjapoolkeral toimuv enam-vähem seda, mis lõunapoolkeral pool aastat varem kogeti. Tänavune gripihooaeg oli Austraalias viie aasta halvim ja haigestumuse tipp oli umbes kolm korda kõrgem kui tavalisel gripihooajal. Domineeris A-gripp, millele vaktsiinidest saadav kaitse oli mõeldukas. See kõik ei ennusta meile kerget gripi hooaega ja raske haiguse eest tasuks end kindlasti kaitsta vaktsineerimise abil.

Kuidas erineb gripp teistest viirushaigustest?

Gripp ei ole tavaline nohu. Kuigi gripi sümptomid on sarnased teiste viirushaigustega, ei ole see lihtne "külmetushaigus", vaid võib kulgeda palju raskemalt ja kesta kauem. Gripp on viiruslik haigus, mille tundedmärkideks on haiguse järsk algus, kõrge palavik (üle 38°C), kõha, pea-, kurgu- ja lihasevalu või hingamisraskused.

Gripi puhul on üheks kõige kardetumaks tüsistuseks kopsupõletik ja hingamispuudulikkus, väikelastel ka keskkõrvapõletik. Haruldastena tüsistustena võivad tekkida südamelihasepõletik, aju- ja ajukelme põletik. Samuti võib gripp põhjustada olemasolevate krooniliste haiguste kulu halvenemist, sagedamini on probleeme astma, kroonilise obstruktiivse kopsuhaiguse (KOK), südamepuudulikkuse ja diabeediga. Gripilainega käib tavaliselt kaasas ka südameinfarktide ja ajuinsultide laine. Paraku võivad gripi tüsistused lõppeda surmaga. Just seepärast on väga oluline end gripi eest kaitsta gripivaktsiini abil.

Kuidas levib gripiviirus?

Viirus levib aevastamisel, nuuskamisel või kõhmisel vabanevate piiskade ja aerosoolidega. Kui käsi ei pesta, satub viirus paljudel pindadele nagu näiteks käepidemed, lülitid ja klaviatuurid ning sealt kantakse viirus omakorda mustade käte vahendusel näopiirkonda. Haiguse peiteperiood on keskmiselt 3-7 päeva. Nakkusohtlikuks muutub inimene päev enne sümptomite ilmutumist ning nakkav periood kestab kuni seitse päeva (immuunpuudulikel ja väikelastel kuni 21 päeva).

Peamiseks gripi levitajateks on lapsed, eriti põhikoolialised ja nooremad lapsed. Maailmas on näidatud, kuidas koolialiste seas läbi viidud vaktsineerimisprogrammid on suutnud vähendada arstikülastusi, EMO-visiite ja haiglaravi vajadust mittevaktsineeritud täiskasvanutel. Samuti on koolide sulgemine gripipuhangute ajal vähendanud viiruse ülekannet kogu elanikkonna hulgas.

Kuidas end gripi eest kaitsta?

Gripi vastu vaktsineerimine on kõige tõhusam viis end gripi eest kaitsta. Vaktsineerimine annab immuunsüsteemile võimaluse viiruse osakesi ohutult tundma õppida. Kuna tegemist on ainult viiruse osakestega, ei saa vaktsineerimine grippi haigestumist põhjustada.

Sel sügisel laiendati tasuta gripivaktsiini kättesaadavust riskirühmadele. Riigi kulul saavad end soovi korral gripi vastu vaktsineerida nii üld- ja erihoolekande teenusel olevad inimesed, üle 60-aastased, rasedad, kuni 7-aastased lapsed ning gripi riskirühma kuuluvad alaealised. Tasuta gripi vastu vaktsineerimist viib läbi perearst või pereõde.

Gripi vastu on kasutusel nii süstitav vaktsiin kui ka ninasprei. Ninapihus on mõeldud kasutamiseks kahe kuni alla 18-aastastele lastele. Kui alla seitsmeaastased lapsed ja gripi riskirühma kuuluvad alaealised saavad tänavu gripisüsti riigi kulul, siis ninasprei on kõigile lastele tasuta, vanusest sõltumata. Ninasprei vaktsiini ei tohi kasutada alla kaheaastastel, rasedatel ega sügava immuunpuudulikkusega lastel.

Kõik Eestis tänavu kasutusel olevad vaktsiinid on neljavalentsed, teisisõnu on neis sees kaks A-gripi ja kaks B-gripi tüve.

Vaktsineerida saab lapsi alates kuu vanusest, vanuselist ülempiiri vaktsineerimisele ei ole. Alla kuu kuu vanuste imikute pere liikmed ja lapsega kokku puutuvad sugulased peaksid olema gripi vastu vaktsineeritud, et beebit raske haiguse eest kaitsta.

Millal tasub end gripi vastu vaktsineerida?

Gripihooaeg kestab Eestis tavaliselt oktoobrist aprillini. Nähtav haigestumine algab kuskil novembri lõpus või detsembris ja maksimaalne on haigestumine jaanuarist veebruarini.

Vaktsineerimiseks on parim aeg enne gripilaine algust ehk oktoobris või novembris. Eelmine gripihooaeg (2021/2022) venis

Eestis ebatavaliselt kaua kuni mai ja juunini välja, seega pole veel ka jaanuaris-vebruaris vaktsineerimiseks liiga hilja. Nagu alati vaktsineerimistega, läheb ka gripisüsti järel kaitse tekkimiseni aega kaks nädalat, seetõttu on õige ajastada vaktsiinist nõks enne gripilaine oodatavat kohale jõudmist.

Kas gripivaktsiini võib teha koos teiste vaktsiinidega?

Gripivaktsiini on lubatud teha koos teiste vaktsiinidega. Eelmisest aastast on meil juba hea kogemus gripivaktsiini süstimisest samal ajal koos COVID-19 vaktsiinidega. Üldiselt olid kõrvaltoimed sarnased nagu kummagi vaktsiini eraldi

tegemisel: süsteekohtade reaktsioonid, palavik ning kerge lihasevalu või haiglane enesetunne, mis mööduvad võrdlemisi kiirelt.

Riskigruppidesse kuuluvatel inimestel tasuks mõelda ka pneumokoki vastu vaktsineerimisele. Pneumokokk on kõige sagedasem kopsupõletikku tekitav bakter, selle vastu vaktsineerimine on soovituslik alla kaheaastastele lastele ja üle 65-aastastele täiskasvanutele, samuti kroonilisi haigusi põdevatele inimestele (kroonilised hingamisteede või vereringelundite haigused ja diabeet). Pneumokoki vastu tohib vaktsineerida gripivaktsiiniga samal ajal. Pneumokoki vastu vaktsineerimine on üldjuhul tasuta. Riigi kulul on see

võimalik sisekõrva implantaatidega, liikvori lekkega ja tõsise immuunpuudulikkusega haigetele.

Gripivaktsiini tohib teha ka koos riikliku immuunseerimiskava teiste vaktsiinidega, mida väikelastele ja koolilastele rutiinselt tehakse.

Kus saab end vaktsineerida?

Vaktsineerimist viivad läbi tervishoiutöötajad. Kaitsestüstimiseks tuleb pöörduda perearsti poole või vaktsineerimiskabinetti. Samuti saavad inimesed end vaktsineerida mitmetes apteekides üle Eesti. Hoolekandeamet viib vaktsineerimist läbi sealne õendusteenuse osutaja.

MAKSU- JA TOLLIAMET

SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

MAKSUVABA TULU VANADUSPENSIONIEAS

Alates 1. jaanuarist 2023 kehtib vanaduspensioniiikka jõudnud inimesele maksuvaba tulu **keskmise pensioni** ulatuses ehk **704 eurot**. See tähendab, et sotsiaalkindlustusamet ei pea enam kinni tulumaksu pensionilt, mis on väiksem kui 704 eurot, ja inimene saab rohkem raha kätte. Kui pension on suurem, siis sotsiaalkindlustusamet peab kinni tulumaksu 704 eurot ületavalt osalt.

Vanaduspensioniiikka jõudnud inimese maksuvaba tulu on **2023. aastal 8448 eurot** ning seda sõltumata inimese aastatulu suurusest. See on oluline muudatus, sest varasemalt kehtis vanaduspensioniiikka jõudnud inimesele üldine maksuvaba tulu, mis aastatulu kasvades vähenes ja võis tuludeklaratsiooni alusel tuua inimesele kaasa tulumaksukohustuse.

Uuest aastast on aga vanaduspensioniiikka jõudnud inimesele maksuvaba tulu kindel summa 704 eurot kalendrikuus

ja 8448 eurot aastas ning see ei muutu ka siis, kui pensionär jätkab töötamist ja saab lisaks pensionile töötasu.

! Maksuvabale tulule vanaduspensionieas on õigus ka inimesel, kes jõuab vanaduspensioniiikka 2023. aasta jooksul.

KOLM STSENAARIUMI

1 Olete jõudnud vanaduspensioniiikka ja saate sotsiaalkindlustusametilt pensioni

Sotsiaalkindlustusamet **arvestab Teie pensionile automaatselt** maksuvaba tulu keskmise vanaduspensioniiikka ulatuses, mis on 2023. aastal 704 eurot kuus. Te ei pea selleks sotsiaalkindlustusametile esitama avaldust. Näiteks kui teie pension on 2023. aasta jaanuaris 800 eurot, siis sotsiaalkindlustusamet peab 96 eurot (800-704) kinni tulumaksu 19,12 eurot ning Te saate kätte 780,80 eurot. Kui 2023. aastal on Teie pension väiksem kui 704 eurot, siis pensionikeskus saab kasutamata maksuvaba tulu jäägi arvestada Teie II samba väljamaksetele, mis maksustatakse tulumaksuga määras 10%. **Te ei pea ka selleks esitama avaldust.**

2 Olete vanaduspensionieas ja töötate

Kui 2023. aastal on Teie pension ja II samba väljamakse, mis maksustatakse tulumaksuga määras 10%, kokku väiksem kui 704 eurot, siis saate kasutamata maksuvaba tulu jäägi arvestada oma töötasule. Te peate selleks esitama **tööandjale avalduse ja ära märkima maksuvaba tulu jäägi**, mis tööandja võib Teie töötasule arvestada. Näiteks kui Teie pension on 600 eurot ja töötasu 800 eurot, siis sotsiaalkindlustusamet arvestab pensionile maksuvabatulu 600 eurot. Maksuvaba tulu jäägi 104 eurot (704-600) saate rakendada oma töötasule. Selleks peate Te tööandjale esitama avalduse. Tööandja peab 696 eurot (800 - 104) kinni tulumaksu 139,20 eurot ning Te saate kätte 660,80 eurot. Maksuvaba tulu kasutamist saate kontrollida **e-MTAs** rubriigis "Minu sissetulekud".

3 Te töötate ja jõuate vanaduspensioniiikka aasta jooksul

Tööandja arvestab alates 2023. aasta jaanuarist Teie töötasule maksuvaba tulu kuni 704 eurot. **Te peate selleks esitama tööandjale avalduse** ja ära märkima maksuvaba tulu summa, mis tööandja Teile arvestab. Kui Te jõuate aasta jooksul vanaduspensioniiikka ja hakkate saama vanaduspensioniiikka, siis arvestab sotsiaalkindlustusamet automaatselt Teie pensionile maksuvaba tulu. **Teil tuleb tööandja juures oma maksuvaba tulu avaldus ära muuta**, et Teile ei arvestataks maksuvaba tulu lubatust rohkem. Täpsem info maksu- ja tolliameti kodulehel erakliendi rubriigis "Maksuvaba tulu vanaduspensionieas".

Saarde vallas tuleb Orkaan

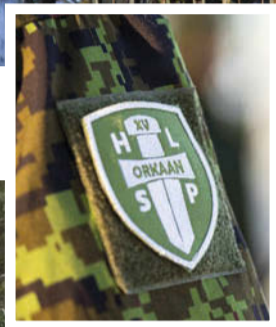
Kaitseliidu Lääne maakaitseringkonna suurõppus Orkaan toimub tänava 2.-4. detsembrini. Kaitseliidu Pärnumaa üksused harjutavad oma vastutusosalal koostegevust liitlaste ja partneritega.

Meie maakonnas on seekord õppuse kese Saarde vallas, kuhu koonduvad kõik maleva rohelised üksused. Seekord on fookuses hajutatud lahingutegevus, mis on territoriaalkaitse peamine võitlusviis.

Kaitseliidu Pärnumaa maleva pealiku kolonelleitnant Tõnu Miili sõnul on õppuse eesmärk kiire lahingvalmiduse saavutamine koos ladusa ja turvalise formeerimisega ning seejärel üksuste koostegevuse ja juhtimise harjutamine hajutatult.

Lisaks Lääne maakaitseringkonnale osalevad õppusel Lõuna maakaitseringkonna kaitseliitlased, Läti vabatahtlikud riigikaitsejad Zemessardzest, liitlased ning teised partnerid.

Kaitseliit saab kodukandi kaitsmist õppida just oma kodus ning oleme väga tänulikud kohalikele elanikele ja Saarde vallale, et meil lubatakse sellises mahus õppusi läbi viia.

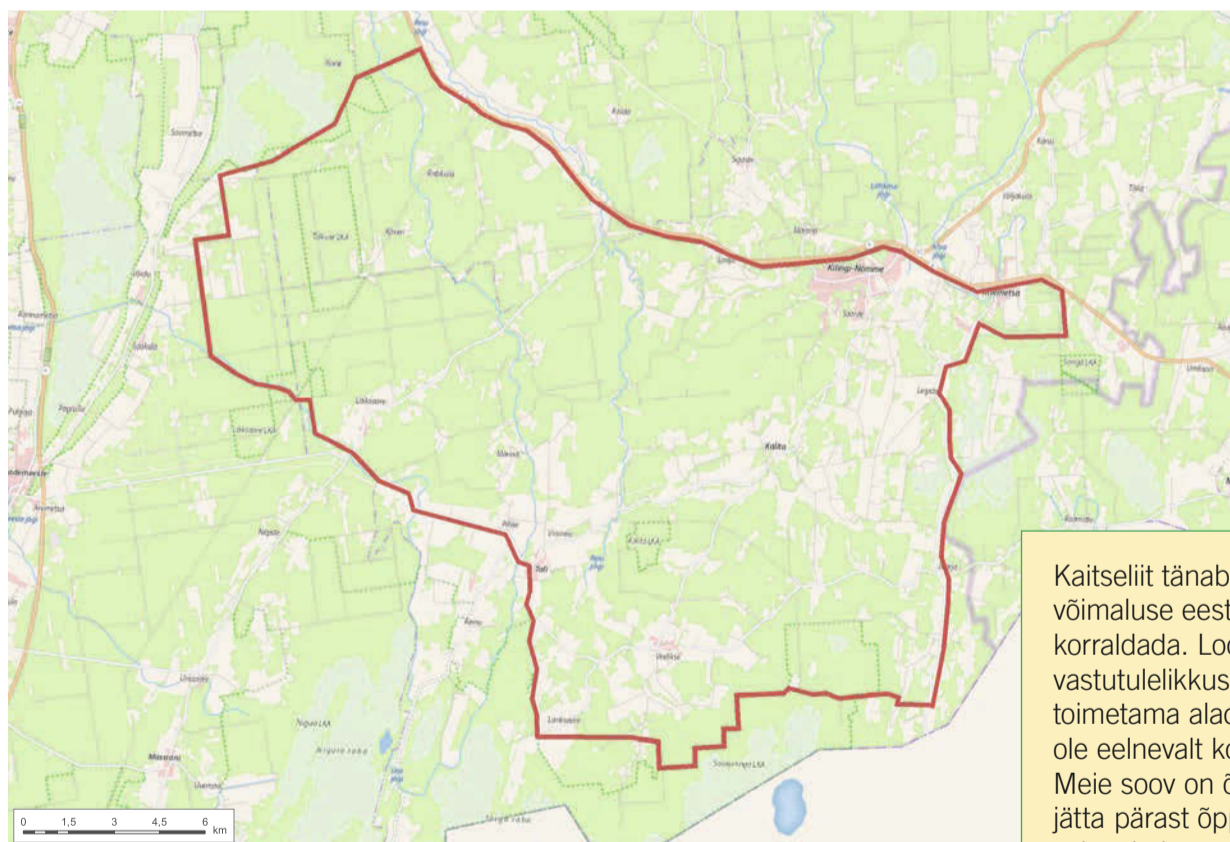

KAITSELIIDU SUURÕPPUS ORKAAN

2.-4. DETSEMBER 2022

Kaitseliidu Lääne maakaitseringkonna õppus ORKAAN XVI

Pärnumaa Läänemaa Saaremaa Hiiumaa

TEATIS

Kaitseliidu Lääne maakaitseringkond ühes liitlaste ja partneritega viib 2.-4. detsembrini läbi õppuse Orkaan XVI. Pärnu maakonnas on õppuse kese Saarde vallas.

Lisaks Lääne maakaitseringkonnale osalevad õppusel Lõuna maakaitseringkonna kaitseliitlased, Tapal paiknevad liitlasüksused, Läti vabatahtlikud riigikaitsejad Zemessardzest ning teised partnerid, kokku ca 1000 isikut.

Osalejad liiguvad alal jalgsi ja masinatega, kasutatakse veokeid ja kergemat soomustehnikat (registrimass üle 8 t),

maastikuaautosid (registrimass kuni 3,5 t). Kasutatakse tulirelvi paukmoonaga ja imitatsioonivahendeid. Alale võidakse rajada kontrollpunkte, mis peale õppuse lõppu likvideeritakse. Tuld tehakse selleks ettenähtud kohas.

Kogu õppuse perioodil on üle Lääne-Eesti tavapärasest rohkem kaitseväge ja kaitseliidu tehnika liikumist ja õhuvahendite aktiivsemat tegevust, seetõttu palume olla õppuse alal liikluses veelgi tähelepanelikum ning jälgida liikluskorraldust.

Kaitseliit tänab saardelasi võimaluse eest õppust korraldada. Loodame teie vastutulekkusele, kui satume toimetama aladele, mida ei ole eelnevalt kooskõlastatud. Meie soov on õppuse alad jätta pärast õppust samasse seisusse, kui need olid enne õppust.

Kui märkate, et alad on õppuse käigus tekkinud prügist koristamata või õppusel on tekitatud loodusele ja varadele kahju, palume sellest kindlasti esimesel võimalusel teada anda Kaitseliidu Pärnumaa maleva teavituse ja tsiviilsõjalise spetsialistile Karmen Vesselovile (telefon 717 9547, e-mail karmen.vesselov@kaitseliit.ee).

Hübrüidsõda

Tänapäevasel sõjapidamisel ei ole kaevikuteliiniga rindejoon ainus. Lahingud käivad väga erinevates valdkondades ning sageli juhtub nii, et tavasõda, mida oleme näinud filmides, ei peetagi, kuid tegelikult võitlus käib. Kaitseliidu Pärnumaa maleva pealik kolonelleitnant Tõnu Miil avab oma artiklis hübrüidsõja tagamaid.

See on üldteada nii tsiviil- kui riigikaitse ekspertidele, et kombineerides NATO ja rahvuslikku kaitsevõimet on võimalik saavutada efektiivne heidutus regulaar-, või siis konventsionaalse rünnaku vastu. Samas tuleks aga vaadata arenguid sõjapidamise printsiipides ja ajas muutunud maailmas. See mis töötas külma sõja aegses maailmas, ei pruugi enam nii hästi toimida tänaseks muutunud maailmas. Muutunud on konfliktide iseloom, nii nende alustamise, kestvuse kui sõjalise sekkumise mõttes. Tänapäevaste konfliktide puhul on põhiliselt tegemist hübrüidkonfliktidega, näiteks Krimm, Ukraina ja Valgevene-Poola. Hübrüidkonfliktid ei allu enam puhtalt sõjalise jõu loogikale, vaid on kombineeritud kogu ühiskonda mõjutavalt. Oluliseks muutub kogu ühiskonna valmisolek ning vajadus reageerida. Eesti on NATO ja EL liige alates 2004. aastast, aga sellest jääb tänases muutunud maailmas väheseks, et hübrüidkonflikti ära hoida või sellele kiirelt reageerida. Oluline on kogu ühiskonna vastupanuvõime ja võimekus kiiresti reageerida, mitte ainult asümmeetrilise iseloomuga konfliktide puhul, mis võivad üle minna

Käidavaid kohti täiendab kriisiks valmistumise teave

Saarde valla kriisikomisjoni liikmed on kokku leppinud, et käidavamate kohtadesse paigaldatakse kriisiks valmistumise ja selle ajal käitumise juhustega teabetahvlid, mille lisaks on nutitelefoni kasutajatel võimalus alla laadida Naiskodukaitse mobiilirakenduse „Ole valmis!” äpp ja järgida erinevates olukordades käitumise juhiseid. Neid järgides saate teada, kuidas käituda näiteks elektrikatkestuse, loodusõnnetuse, metsa eksimise, esmaabi andmise korral. „Ole valmis!” mobiilirakenduse interaktiivseimat osa kasutades saate testida koduseid varusid, kas peate nendega võimalikus kriisiolukorras nädala vastu koos perega. Tagasisidest oma varude nimekirjale selgub, kas ja mida on vaja juurde muretseda.

Naiskodukaitse korraldab suviti ka „Ole valmis!” ohutuse- ja turvalisuse laagrit, mis tänava toimus Saarde vallas Kõveri puhkekeskuses. Sihtrühm on organisatsiooni mittekuuluvad naised, kellele töötubades ja praktilistel õppustel jagatakse juhiseid ja oskusi esmaabist enesekaitseks.

Üle riigi on moodustatud Kaitseväe egiidi all Naiskodukaitse evakuaatsioonirühmad, mille liikmed teavad koolituste ja praktiliste õppuste kaudu, kuidas toimub evakuatsioon ehk inimeste ajutine ümberpaigutamine ohustatud alalt ohutusse asukohta ning mismoodi

sihtkohas nende elu-olu korraldada alates registreerimisest hügieeni tagamiseni. Kohaliku omavalitsuse toetav õlg on selleski vajalik, sest küsitlusele toetudes võtavad riigis paraku vähesed võimalikuks kriisiks valmistumise suuniseid teadlikult.

Saarde vallavolikogu esimees, vabatahtlik päästja ja OÜ Toimevõimendi juhatuse liikmena „Kogukonna kriisitöövihiku” (Pärnu 2022) koostamisele kaasa aidanud Eiko Tammist rääkis, et kõnealuse vihiku eesmärk on aidata kogukondadel kriisiks valmistuda ja kaardistada piirkonna ohud, mis on paikkonnast olenevalt näiteks üleujutus, tulekahju, elektrikatkestus jms.

„Kogukonna kriisitöövihik suunab inimesi märkama ohte enda ümber ja annab suunised need ka läbi mõtlema, kuid trükkis iseenesest ei lahenda olukorda,” nentis Tammist.

Tammisti sõnul on tagasiside Pärnumaa kogukondadest ja Harjumaal Kose vallas toimunud kriisiõppuselt olnud selline, et Pärnumaa omavalitsuste liiduga antakse välja täiendatud vihik, mida täites olekski kohalik kriisiplaan koos.

Ukraina paikumine sõtta meie idanaabri sissetungi järel on tema arvates mõjutanud inimesi teistmoodi mõtlema ja kui seda ehk välja ei näidatagi, siis vähemalt pereringis on läbi mõeldud, kuidas võimalikuks ohuks valmistuda ja selles käituda.

„Linnainimestel on maal sugulasi ja tuttavaid, kelle juurde tulla, aga kui nüüd Saarde valla pilti vaadata, siis kinnisvara on väga hinnas ja piirkonnas enam palju tühje elamiskõlblikke maju polegi,” mainis Tammist.

Teavitusele on kohapeal mõeldud ka sel juhul, kui elektrit pole või telefoniside on maas. Vallakeskuses Kilingi-Nõmmes on päästekomando hoonel endisaegne teavitussüsteem, mida ei ole võimalik ühendada riikliku süsteemiga, küll aga oleks võimalik alternatiiv valla kriisikomisjoni liikmed. Tegevusplaanis on kirjas koht, kuhu kogunevad komisjoni liikmed, kes hakkavad külasid läbi sõitma ja kogukondi teavitama ning juhiseid andma.

Koostöös külaseltsidega on plaanis paigaldada valla käidavamate kohtadesse kriisi teavitustahvlid, millel on kirjas info konkreetsele piirkonnale iseloomulike ohtude kohta, aga ka kogunemiskoht, piirkonna kõneisik, käitumisjuhised jms.

„Kõige olulisem on märkamine, üksteise ja kogukonna märkamine, millega sa kohapeal tegeled, kes on sinu ümber, millised on ressursid,” arutles Eiko Tammist, kes paneks saardelastele ja mitte ainult neile südamele koostöömise vajaduse.

Silvia Paluoja

Omamisest tähtsaimaks tõuseb teadlikkus

Riigikaitse konverentsil paar kuud tagasi (27.09) nenditi, et elanikkonna kaitse vajab tempomuutust ning selle planeerimisel tuleb ametnike asemel pöörata näoga elanike poole ja kaitseahel peab ulatuma neile elukohas võimalikult lähedale. Saarde 1065 ruutkilomeetrisel ja veidi üle 4400 elanikuga vallas lasub võimaliku kriisiolukorra tekkimisel vastutus kriisikomisjonil, mida juhib vallavanem Külli Karu. Usutlusest temaga selgus saardelaste jaoks mõndagi, mida tasub kõrva taha panna, kuigi valla kodulehel lingi kriisi all on teave tähistatud varjumiskohadest ja vastus küsimusele, kuidas saan ise võimalikeks kriisideks valmis olla.

Saarde vallas on rahvusvahelise tsiviilkaitse tunnusmärgiga, tumesinine kolmnurgaga oranžil taustal, tähistatud varjumiskohad Kilingi-Nõmme tervise- ja hoolduskeskuses ning Tihe-metsa huvi- ja spordikeskuses. Surju külas kui ühes suurimas asumis avalikku varjumiskohta pole.

„Põhjuseks on asjaolu, et Surju piirkonnas ei ole tingimustele vastavaid keldreid, varjumiskohtade kaardistamise ajal arutasime sealseid hooned läbi,” märkis Karu. „Kortermajadel on keldrid, mida teatud kohenduste järel saaks varjumiskohana kasutada, kuid pigem siis samade kortermajade elanikele. Eraomanikud saavad küll nii-öelda üles astuda ja oma hoonet varjumiskohana pakuda, kuid senini seda keegi teinud ei ole.”

Päästeameti koostatud ja postkastidesse jõudnud üllitises „Käitumisjuhised kriisiolukordades OLE VALMIS!” on juhiste hulgas ka koduste varude meelespea. Iseküsimus, kui palju selles näpuga järke ajab ja valmistub, igaks juhiks. Varjumiskohtade varule esimese hooga panust teha ei saa.

„Oleme praegu teadlikult otsustanud, et varjumiskohadesse me varusid ei hangi, esiteks on põhjus rahas ja teiseks selles, et kõik varud nõuavad vastavaid hoiustamistingimusi,” põhjendas ta. „Kriisikomisjon tegeleb sellega, et me teaksime, kust me vajadusel mingeid varusid saame, sest alati ei ole oluline omada, oluline on teada, kus kohast midagi saab.”

Elementaarsed hügieenivõimalused on tähistatud varjumiskohades olemas, kuid kriisiolukord pole kellelegi mugav, ka inimlike vajaduste rahuldamisel.

Seni avaldatust/kuuldust on kõlama jäänud, et mis-

tahes kriisiolukorras peaks teadlikult valmistunud inimene seitse päev ise hakkama saama, alles siis on selleks kohustatud kohalik omavalitsus. Saarde valla kriisikomisjoni esimees Karu pole kindel, et selline arusaam oleks õige.

„Elkõige peavad siiski kodanikud ja kogukonnad üksteist aitama,” mainis ta. „Kogukondlik koostöö on meil kahjuks veidi nõrk. Ükskõik millisel päästameti koolitusel käia, alati jõutakse kogukondliku koostööni, sest ühtsus on see, mis aitab meil kriisi hakkama saada. Kohalik omavalitsus saab aidata teatud piirini ja eelkõige on meie tähelepanu kriisihetkel pööratud nendele, kes mingil põhjusel ise ennast aidata ei saa.”

Karu jutu järgi on ta võimalikule kriisiolukorrale mõeldes meenutanud, kuidas vanasti näiteks heinateo või kartulivõtu ajal külainimesed kogunesid ja üksteist aitasid ning talle tundub, et sel ajal oleks meil ka kriisiolukorras olnud lihtsam kui praegu.

„Praegu tundub, et igaüks on iseenda eest väljas, aga kriisiolukorras see ei toimi,” nentis ta, lootes, et inimesed mõistavad üksteise toetamise vajadust enne kriisiolukorra saabumist.

Karu paneb vallaelanikele südamele, et nad suhtuksid riigi antud soovitusesse varude soetamisel tõsiselt, kuid veelgi olulisem on teada, kus midagi on saada. Näiteks tegema selgeks, kus on lähimad salvkaevud või allikad, leppida naabritega kokku mingite asjade jagamise või ühises söögitegemises, et varusid ja kütet säästlikult kasutada.

„Minu enda jaoks on juba lohutav seegi, et maal on linnaga võrreldes kindlasti lihtsam, sest meil on reeglina olemas kaevud ja puudega köetavad pliidiid-ahjud, mis aitavad kriisi üle elada,” arutles Karu. „Ilma elektrita on kindlasti ebamugav ja mäletan kooliajast, et elektri kadumine iga suurema tuulega oli maal probleem, aga ikka saime hakkama isegi siis, kui vool tuli tagasi mitme päeva pärast.”

Vallavalitsus Kilingi-Nõmme südames jääb paika ka võimalikus kriisiolukorras, kuid Külli Karu ütlemise järgi tegeletakse hoone toimepidavaks muutmise, aga tagatavaks on ajutise lahendusena varuvariant ehk siis koht, kuhu ümber paigutatakse.

Silvia Paluoja

Tõnu Miil

sõjaliseks, vaid samamoodi tsiviilkriiside lahendamisel. **Seda enam aga tuleb esile meie kõigi indiviidualne ja riigi iseseisev vastupanuvõime ning valmidus selleks.**

Hübriidsõda

Carl von Clausewitz poolt väljapakutud kõige levinuima sõja definitsiooni: „Sõda on seega vägivald, et sundida vastast toimima meie tahte kohaselt” (Clausewitz, 2004).

Sellele definitsioonile on raske vastu vaielda, küll aga saab seda hübriidsõja olemust uurides täiendada. Samuti võime lugeda sõjaks tegevusi, mis ilmingimata ei pea olema vägivaldsed, kuid viivad samade tulemusteni, milleni varem jõuti ainult vägivalda abiga. Ühtlasi võib Clausewitz teostest välja lugeda hübriidsõjale omaste tegevuste kirjeldusi, nagu partisa-

nitegevuse organiseerimine vastase tagalas, tsiviiliskitule relvade jagamine, kuulujuttude levitamine. Siis ei omandatud nendele tegevustele kuigi suurt tähtsust võrreldes konventsionaalsete sõjategevuse elementidega. Hübriidsõja puhul näeme aga, et need tegevused võivad olla tähtsamad kui sõja konventsionaalsed elemendid ja tänasel päeval relevantsemad kui tollel ajal.

Definitsioone hübriidsõja kohta on palju aga üldjoontes väidavad nad kõik üht ja sama, et tegu on laiapõhjalise ja kompleksse lähenemisega sõjale, seega saab igaüks leida enesele sobivaima ning pigem on siin ühine ja kõige olulisem märksõna „kõiki mittesõjalisi vahendeid”. Väga hästi on võtnud kokku hübriidsõja olemuse ja parafraaseerinud kindral Carl von Clausewitzi konventsionaalse sõjakäsitluse mõiste Kaarel Kaas: „sõda on poliitika jätkamine kõigi võimalike, kaasa arvatud mittesõjaliste vahenditega” (Kaas, K, 2014).

Hübriidsõja tunnustega konfliktiks võib nimetada 1939. aastal Balti riikide annekteerimist, kus kasutati sarnast kontseptsiooni ja siis ei rääkinud keegi, et see on hübriidsõda (Arumäe, 2002).

Läbi ajaloo tundmaõppimise oleme jõudnud tõdemuseni, et hübriidsõda on kontseptsioon, kogum kasulikke mõtteid – järeldusi sõja minevikust, olevikust ja tulevikust. Klassikalise sõja olemus on muutunud ja muutub järjest hägusemaks. Üheks hübriidsõja põhitunnuseks

võiks lugeda tema erinevust konventsionaalsest sõjast, mis seisneb selles, et olles oluliselt laiapõhjalisem, tuleb pidada konventsionaalset sõda hübriidsõja üheks komponendiks. Seega tänapäeval tuleb nendel kes soovivad läbi viia edukat sõda ja nendel, kes soovivad sihtmärgiks sattudes ellu jääda, arvestada sellega, et sõtta kaasatakse kogu ühiskond, ehk siis kogu nn mittesõjaline osa. **Ühtlasi saame lisaks väita, et hübriidsõda algab pikka aega enne esimest lasku ning võib samuti enne lõppeda või eksisteerib ühiskonnas kuniks on ta võimalik aktiveerida.**

Kõige olulisem järeldus siin on, et kui tahta hübriidsõjale vastu seista, tuleb ettevalmistusi teha pidevalt ja koordineeritult rahuajal. See on ainuke võimalus mittesõjalistele meetoditele vastu seismiseks. Lõpuks ja kõige tähtsam järeldus on see, et ei ole tähtis erinevate kontseptsioonide, teooriate nimetus, vaid oluline on leida 45 228 km² ja 1,3 miljoni elaniku jaoks sobiv tee mis aitab ennetada, ära hoida ja vähendada riski hübriidsõja võimalikkusest.

Nagu on ütelnud Eesti Vabariigi President Lennart Meri „julgeolekugarantiisid saab ühele riigile anda ainult tema rahvas ise” (Kaalep, 2006).

Kolonelleitnant Tõnu Miil
Kaitseliidu Pärnumaa maleva
pealik

Saarde läbi ajaloo prisma

249

1961

6. novembril oli tulekahju Kalita äsja avatud kaupluses, põhjuseks elektriharukarbi süttimine. Kustutamas käisid Kilingi-Nõmme, Laiksaare ning Nõmme sovhoosi tuletorjud.

7.-8. novembril peeti Kilingi-Nõmmes väikmale meistrivõistlused, samuti rajooni võrkpalliturniir.

Abja rajooni autahvilile paigutati Maranalt saeraami juht Endel Pärk, Abja Kohaliku Majanduse Kombinaadi Kilingi-Nõmme silmkoekuduja Koidu Viira ja Kilingi-Nõmme trükikoja trükkija Vilma Froberg.

Kilingi-Nõmme Keskkoolis käis külas luuletaja Heljo Mänd, kes hiljem kohtus ka Tali 8.-kl kooli lastega.

Massiarus peeti lahtised tõstevõistlused. Jaan Talts sai kolme tõste kogusummaks 330 kg ja uueks noorte rekordiks rebimises 105 kg. Poolraskekaalus sai Jüri Kallit jagu 240 kg-st.

Linna pensionärid tegid aastast kokkuvõtet. Suuremateks töödeks olid abi keskkoolihoone ehitusel, lillede ja ilupuude istutamisel. Aktiivsemad olid Vello Rosenberg ja Jaan Tammist.

Kilingi-Nõmme Keskkoolis oli välja kujunenud 3 traditsiooni. Iga aasta 4. novembril korraldasid komnoored oktoobrilastele ja pioneeridele peo. Teiseks ettevõtmiseks oli pioneeride tervitus komsomoli aastapäeval 29. oktoobril. Kolmas oli eriti oodatud – Nõukogude Armeed aastapäeval 23. veebruaril toimus komnoorte ja pioneeride luuremäng.

Linna Vabatahtliku Tule-

Kilingi-Nõmme Masintractorjaama parteiharidusvõrgu õppering, ees keskel istub LEONIIDA BOGDANOVITS

Kartulivõtt „VENEKÜLAS“

tõrje Seltsi nõukogu esimehe Arnold Pulga ettevõtmisel taotles Kilingi-Nõmme Tarihilise Kooperatiivi vabatahtlikule tuletoorjale kommunistliku Vabatahtliku Tuletoorje Seltsi nimetust. Selleks korraldati tuletoorje propaganda õhtu teemal „Et ei pääseks tuli lahti“. Moodustati agitbrigaad, kes esitas Tõllal, Massiarus, Ristikülas ja Jäärjas tuletoorjalaseid vestlusi,

akrobaatikat, tantse ja deklamatsioone. Tutvustati tuleohutuse eeskirju.

23. novembril valiti Abja rajooni kesksportühingu „Noorus“ jalgrattaspordi sektsiooni esimeheks Johannes Teearu ja tõstespordi sektsiooni sekretäriks Karl Tallo, mõlemad Kilingi-Nõmme Keskkoolist.

Kilingi-Nõmme raamatukaupluse juhataja Elmar Metsnik korraldas koos

linna raamatukoguga raamatulevitamise hoogtöökuu raames Kalita koolimajas, „Kungla“ kolhoosis ja Punapargis temaatilisi õhtuid koos isetegevusega. Parimad raamatulevitajad olid Tali kooliõpetaja Villem Kuusk ja Tõlla sovhoosi veterinaararst Vello Raagmets.

Olev Paukson jätkub

KILINGI-NÕMME KLUBIS

PÜHAPÄEVAL, 11. DETSEMBRIL
ALGUSEGA KELL 9.00

JÕULULAAT

MÜÜGIL PALJU SOBIVAT
JÕULULAUALE JA KINGIKOTTI

LOTERII

Info ja registreerimine telefonil 56 62 69 42
või eesi.kolla@gmail.com

Korraldavad MTÜ AIK Livonia ja K-N klubi

17. DETSEMBRIL KELL
20.00-02.00
SURJU RAHVAMAJAS

Aastalõpupidu

ÕHTUT JUHIB JA
TANTSUKS MÄNGIB

"SADA JA SEENED"

SISSEPÄÄS 8€
BRONEERI LAUD:
53434653
LAUD KATA ISE

12.2022 KELL 13.00

SURJU RAHVAMAJAS

Advendikontsert

Tähistame koos 2. adventi ja
naidime muusikat, mida pakuvad

Pärnu Käsitellastudio

ansambel M.U.S.A

naiskoor Kirekeel

EAKATE
JÕULUPIDU

20. DETSEMBRIL KELL 14.00
SURJU RAHVAMAJAS
JÕULUMEELEOLU LOOVAD

ANNE VELLI

RAHVATANTSURÜHM
VIKKEL

OSALUSTASU 10 € TASUDA
SURJU KAUPLUSESSE 15. DETSEMBRIKS
TRANSPORT KOKKULEPPEL SOTSIAALTÖÖTAJAGA

Saarde 2022 Jõuluturniir

13.11 kuni 19.12 Kiirsluk tšempionaat
13.11 Isadepäeva maleturniir
14.11 kuni 30.12 Biiteps bunnii
20.11 Ennu lauamängude MV
9.12 Koroonaa (noorte)
11.12 Sulgpalli paaristurniir
14.12 kell 8.30 Pallilahing 1-3 klass
16.12 kell 14.00 Jõuluvakro
18.12 FITNESS5
26.12 Koroonaa (Saarde lahtised)
26.12 Discgolf JõuluLED
6.01 Ilvese pidu

www.sksaarde.ee

SPORT

Spordiaasta parimad

Saarde Vallavalitsus jätkab parimate sportlaste, sporditöötajate ja -sündmuste väljaselgitamist. Ettepanekuid nomineerimiseks ootame 31. detsembrini e-postile spordihoone@sksaarde.ee. Aasta Tegijate selgitamisel arvestatakse tulemusi 2022. kalendriaasta kohta. Uue aasta algul seatakse nomineerimiseks 21 päevaks spordihoone kodulehele rahvahääletuseks. Hääletuse ajal enam kedagi juurde lisada ei saa. Rahvahääletust on kõige lihtsam teha internetis spordihoone kodulehel, aga oma arvamuse saab kirjutada ka ajalehe väljalõikele ning toimetada see Tihemetsa või

Kilingi-Nõmme spordihoonesse. Peale spordinõukogu ja rahvahääletust avalikustatakse tulemused Saarde kultuuri- ja spordirahva tšempionite 2023. aasta Saarde vallarahva Tänupeol. Aasta sportlaste, sporditöötajate ning -toetajate valimisi korraldab Saarde Vallavalitsus koostöös valla spordi eestvedajatega.

Nominendi esitamiseks lae alla Sport Saardes kodulehelt 2022. aasta spordi Tegijate esitamise VORM ja saada see täidetuna spordihoone@sksaarde.ee.

Võistlustulemuste põhjal valitakse Aasta Tegijad järgmistest kategooriatest:

- aasta naissportlane (sünd. 2002 kuni 1982);
- aasta meessportlane (sünd. 2002 kuni 1982);
- noorsportlane, neiu (sünd. 2003 ja hiljem);
- noorsportlane, noormees (sünd. 2003 ja hiljem);
- spordiveteran, naine (sünd. 1981 ja varem);
- spordiveteran, mees (sünd. 1981 ja varem);
- aasta edendaja/sporditöötaja (sponsor);
- aasta sporditöötaja, juhendaja, korraldaja, treener;
- valla õnnestunuim spordisündmus;
- aasta spordivõistkond.

Toivo Tallo

Isadepäev maleturniir

13. novembril toimus Kilingi-Nõmme klubis XXII Isadepäeva maleturniir. Osales 5 perevõistkonda. Esikoha karika võitsid kindlalt Kaarel ja

Kristofer Kais Tallinnast. 2. kohale tulid Rein ja Gerret Jaaniste Pärnust. 3. koha väärilised olid Ott ja Jakob Sutt Paikuselt. 4. koha said Andres ja Hend-

rik Allikas Hädemestelt. Esmakordselt osalenud Saarde valla mängijad Andrus ja Krister Toomla pidid leppima 5. kohaga.

Eiki Lehemets

Lauamängude mittevõistlus 2022

23. oktoobril toimusid Tihemetsa spordihoones Pärnumaa MV Lauamängude mittevõistluses. Saarde valda töid erinevates gruppides kuldmedali Anette Einmann, Eiki Lehemets, Rauno Einmann. Hõbemedali said Uku Tominga, Enn Pruul ja Taivo Raid. Pronksmedalile tulid Tibor Szabo ja Valter Tominga.

Mikko, Saima Rand ja Eiki Lehemets. Hõbedase autasu said Dagne Oriehov ja Enn Pruul. Pronksile tuli Markus Sooväli.

Pärnumaa esinduse esi-

koha karika võidule aitasid lisaks eespool nimetatutele kaasa ka Taivo Raid ja Kuldar Vreimann.

Eiki Lehemets

Jõuluks biitsepsid BUNNI

Seni viperusteta kulgenud Saarde rahvaspordisarja "Liigume edasi 2022" tabas esimene tagasilöök. Ära jääb isadepäeva seiklusorienteerumine Surjus. Pole halba ilma heata, seda tuleb vaid osata märgata. Seiklusorienteerumist asendavale uuele sündmusele panid laiad õlad alla Metsis OÜ (Ivo Jürgensson) ja toidulisandite edasimüüa Fitshopr (Andrus Teearu).

Alates 14. novembrist kuni 30. detsembrini 2022 saab kokkulepitud aegadel

Kilingi-Nõmme spordihoones sooritada biitsepsiharjutust. Iga võistlus tagab auhinnaks Leader või FAST energiabatooni juhul kui parandad enda seni parimat tulemust. Nii võid tulemust parandada lausa iga päev.

Paremusjärjestus selgub eraldi meestele ja naistele, samuti koolinoortel neidude ja noormeeste arvestuses. Tulemusi uuendatakse Sport Saardes kodulehel reaajajas. Küllap lisab uus heategevusüritus ka Saarde Jõuluturniirile

energiat. Fitshop auhinna-laud jagatakse vanuseklasside parimatele 6. jaanuaril 2023 Kilingi-Nõmme spordihoones toimival Ilvese peol. Lõpuprotokollis kõigi võistlejate parimad tulemused liidetakse ja OÜ Metsis toetab saadud summa ulatuses eurodes Kilingi-Nõmme spordihoone jõusaali inventari värskendust.

Tutvu võistluse juhendiga ja anna endast parim.

Toivo Tallo

Pärnumaa KIIRUSLIKU VASTUPIDAVUSE TŠEMPIONAAT
sõudeergomeetri tõmmetes ja joonejooksus (6 etappi)

KILINGI-NÕMME SPORDIHOONES
12.nov - 18. dets 2022, laupäeviti 12.00 - 19.30 ja pühapäeviti 12.00-17.30

TIHEMETS SAARDIHOONES
14. nov - 19. dets 2022, esmaspäeviti 16.00 - 19.30

PÄRNU-JAAGUPI SPORDIHOONES
11.nov - 20. dets 2022, teisipäeviti 16.00 - 17.30 ja reedeti 18.00 - 19.00

LIHULA SPORDIHOONES
13.nov - 18. dets 2022, pühapäeviti 12.00 - 16.00

Info: www.ps.lee ja www.sk.saarde.ee

Jõgeval toimunud Eesti Spordiseltsi "Kalev" harrastusvõimlemise festivalil esindasid meie võimlemisklubi Githat 1.-3.k l ja 5.-8. kl rühmade võimlejad. Juhendaja Margit Schmidt.

Fotod: Marika Järvet

Metsa hooldamine on tark investeering

Eestis on metsaomanikel kohustus tagada, et viis aastat pärast raiet oleks enamikes kasvukohtades uus noor mets kasvamas. Meie olud tagavad küll selle, et mingisugune mets hakkab alati nagunii ka ise looduslikult kasvama. Kuid tihtilugu ei koosne selliselt alguse saanud uus mets nendest puuliikidest, mida oleks selles kasvukohas kõige mõistlikum kasvatada.

Metsaomanikel on aga võimalus oma metsa arengut suunata ning erinevate võtetega tagada, et kasvama hakkav mets oleks võimalikult kvaliteetne ja looduslikult mitmekesine. Kui tahame kasvatada sellist metsa, mida ka silmaga on ilus vaadata ja kus on hea käia, siis peab inimene pisut ikka ka kaasa aitama. Vastutustundlikel metsaomanikel on väga oluline roll meie tulevikumetsade kujundamisel.

Nendel metsaomanikel, kes on juba tänavu metsas uuendustööd teinud, tasub kindlasti taotleda metsa uuendamise toetust, et uue

metsa rajamiseks tehtud kulutusi osaliselt tagasi saada. Toetust on võimalik taotleda 1. detsembrini. Metsa uuendamise toetuse taotluste esitamine Erametsakeskusele käib läbi metsaühistute, seega tuleks metsaomanikul oma taotlemise sooviga aegsasti pöörduda kohaliku metsaühistu poole.

Kui aga metsaomanik on viimastel aastatel metsa raiunud, kuid ei ole veel metsa uuendanud, tasub planeerida uuendustööde tegemist järgmisel aastal. Riik toetab maapinna mineraliseerimist, taimede ostmist ja istutamist ning kuni kolme aasta vanuste noorte taimede hooldamist. Toetust võib saada ka alale, kus ei ole istutatud, vaid kus hooldatakse looduslikult tekkinud uuendust. Toetused katavad erinevatest kuludest ligikaudu poole, kui neid töid tellida teenusena. Loomulikult on metsaomanikul istutustööd ja noorendike hooldamist võimalik teha ka ise.

Nii võiks hea metsaomanik päris noores metsas, mis on alles kaks-kolm aastat kasvanud, teha rohkem ruumi ümber kaskede, okaspuude ja laialehiste puude.

Foto: Allar Luik

Kuni kolme aasta vanustes metsades sellist tööd tehes on võimalik saada toetust kuni 96€/ha kohta.

Eestis on palju noori metsasid, mida on raiunud 10 või 20 aastat tagasi ja kus kasvab praegu erinevas koosseisus leppa, haaba, kaska, kuuske ja muid liike. Selliste metsade hooldamisel on võimalik saada endale küttematerjali või isegi müügiks sobilikku mater-

jali ja samas tagada väärtuslikuma tulevikumetsa kasvamine. Ka neid töid võib ise teostada, kuid loomulikult võib tellida ka tööde teostamise, kui endal jaksu või aega puudu on. Uuel aastal on taaskord võimalik taotleda metsameetme toetust, millega riik toetab kuni 30-aastaste metsade hooldamist valgustusraie või harvendusraie näol.

Metsamõõtmise abil saab metsaomanik oma metsast parema ülevaate ning see aitab ka metsaga seonduvalt läbimõeldumaid otsuseid teha. Metsamajandamise kava ja värsked inventeerimisandmed aitavad hinnata, milliseid metsatöid oleks vaja teha. Kui olete viimase seitsme aasta jooksul saanud oma metsale uued inventeerimisandmed, saate nende eest taotleda kuni 13. detsembrini inventeerimise toetust. Kui alles plaanite metsa mõõtmist tellida, siis saate toetust taotleda järgmisel aastal.

Metsaga seonduvate küsimuste puhul ei tasu kunagi jääda üksi. Nii metsade hooldust puudutavates küsimustes kui ka metsandustöetuste taotlemiseks tasub pöörduda kohaliku metsaühistu poole. Metsaühistute kontaktid leiab erametsaportaalist <https://www.eramets.ee/metsaühistud/>. Metsaühistu saab aidata ka näiteks metsataimede tellimisel, istutamisel või muude metsatööde korraldamisel. Rohkem infot erinevate metsandustöetuste kohta leiab aadressilt www.eramets.ee/toetused/.

SA Erametsakeskus

Avanes taotlusvoor Eesti-Läti koostööprojektidele

Eesti-Läti 2021-2027 programm avas esimese taotlusvooru jätkusuutlike ja uuenduslike projektide leidmiseks piiriülese koostöö, ettevõtluse ja innovatsiooni, keskkonna ning turismi valdkonnas.

Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatav Interreg Eesti-Läti programm on suunatud Eesti lõuna- ja lääneosa ning Läti põhja- ja lääneosa koostööprojektidele, kus partneriteks on osalised mõlemast riigist.

Läti Interregi programmide juhi Sandis Cakuls'i sõnul on eelmiste programmi perioodide jooksul paljud Läti ja Eesti omavalitsused, asutused ja organisatsioonid loonud heanaaberlikke suhteid ja partnerlusvõrgustikke, arendanud äriprojekte ning välja töötanud ühiseid

turismitooteid.

Perioodil 2021-2027 rahastab Euroopa Regionaalarengu Fond (Interreg) Eesti-Läti programmi 24,3 miljoni euroga. Programmil on neli prioriteetset suunda, mis toetavad Euroopa Liidu strateegiliste eesmärkide elluviimist.

Esimeses taotlusvoorus on projektitaotlusi võimalik esitada kõigi nelja programmi prioriteedi all:

1. Arendada koostööd tegevaid piiriüleseid piirkondi ja ühiseid teenuseid (3,41 mln eurot);

2. Toetada ühiselt ja arukalt kasvavaid ettevõtteid (5,7 mln eurot);

3. Säilitada ja tagada jätkusuutlik ning vastupidav programmiala (9,97 mln eurot);

4. Töötada välja jätkusuutlikud ja kõigile kät-

tesaadavad piiriüleised turismitooted (5,22 mln eurot).

Minimaalne toetuse suurus ei ole fikseeritud. Programmi kaasrahastus on kuni 80% abikõlblikest kuludest.

Taotlusvoor on avatud 7. novembrist ning suletakse 15. veebruaril 2023 kell 14.00.

Taotluste esitamine toimub elektrooniliselt JEMS keskkonna kaudu.

Taotlemise täpsemad tingimused, programmi juhend ning infoseminarile registreerimismvorm on leitav programmi kodulehel – www.estlat.eu.

Katrin Juhanson
Eesti-Läti programmi sekretariaat

Interreg
Estonia – Latvia
Co-funded by the European Union

ANTIKVAAR EVALD SÄREV

OSTAB JA HINDAB ANTIKI JA VANAVARA

Vanad fotod, postkaardid, raamatud, märgid, mündid, ordenid, rahad, medalid, ikoonid, maalid, ehted, kuld- ja hõbeesemed, tarbeklaas jne.

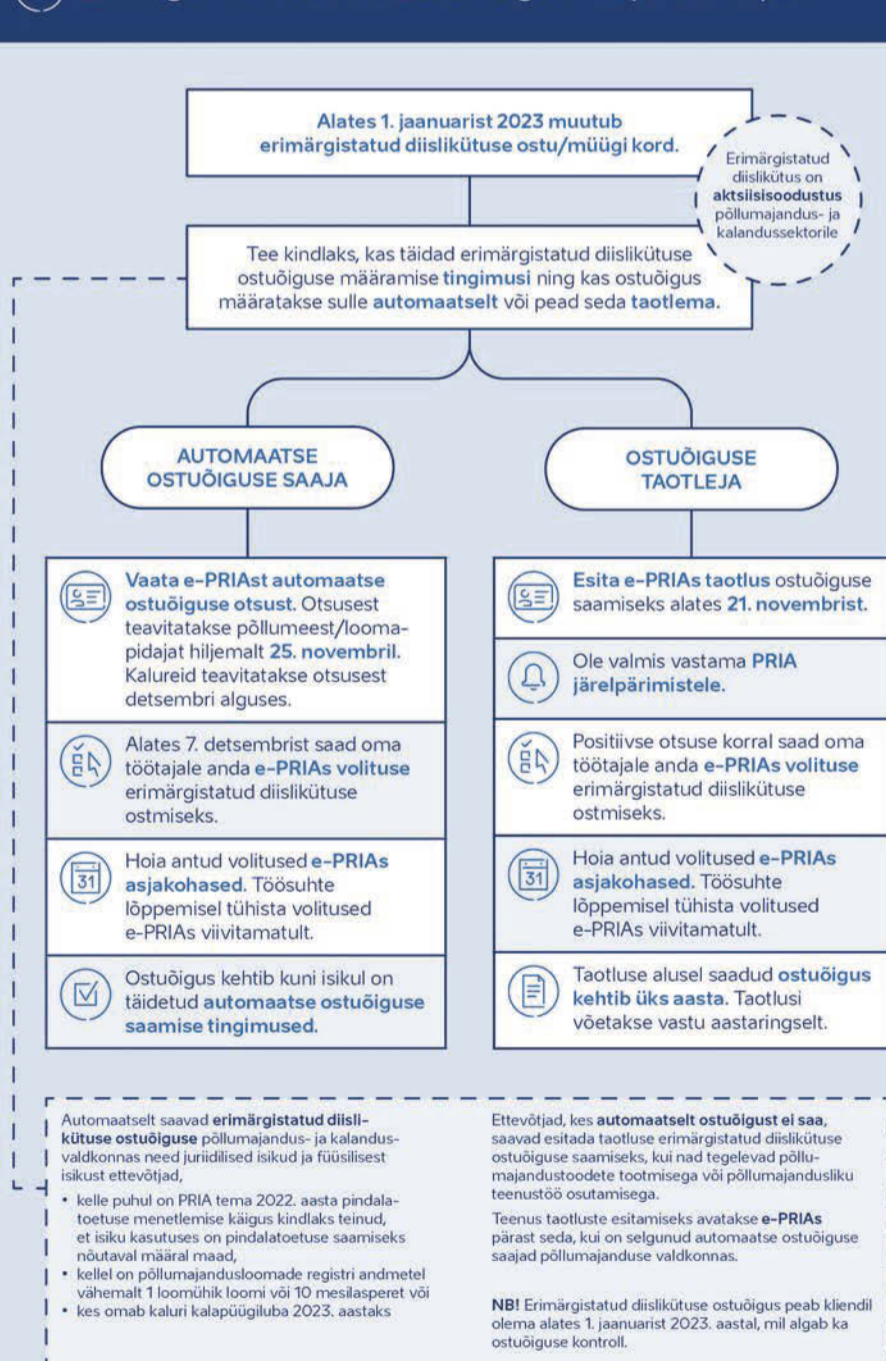
LAUPÄEVAL, 03.12.2022 KELL 10-13

KILINGI-NÕMME RAAMATUKOGUS

SAMBLA TN 20 Info tel 5845 5341

Erimärgistatud diislikütuse ostuõiguse saaja meelepea

KILINGI-NÕMME KESKLINNAS
27. november kell 16
 Stütame adventituled Kilingi-Nõmme kesklinna kuusel ja tähistame imelise adventiaja saabumist

17:00 KILINGI-NÕMME KLUBI EES - jõulumaa koos erinevate etteastete ning sooja söögi-joogiga

18:00 KLUBI SAALIS KONTSERT - Pärnu Noorte Puhkpilliorkestri jõulumuusika

TASUTA!
 KÜLALIST SÕIDUTAB JÕULUVANKER!

TIHEMETSA HUVI- JA SPORDIKESKUSES

DISAINKUUSE TÖÖTUBA
15. DETSEMBRIL KELL 17.30

JUHENDAJA ERNA GROSS
 VANUSEPIIRANGUT EI OLE!
 OSAVÕTUTASU 6€

INFO JA REGISTREERIMINE
 TIHEMETSASHK@SAARDE.EE
 TEL. 529 2018

TIHEMETSA HUVI- JA SPORDIKESKUSES

PÜHAPÄEVITI ALGUSEGA KELL 13.00

MÄNGULINE LIIKUMINE LASTELE

ERINEVAD LIIKUMISTEGEVUSED SOBIVAD LASTELE, KEL VANUST 4-10 ELUAASTAT!!

SPORTLIKKE TÖÖTUBE VIIB LÄBI ROMET

Kinosalongi õhtu "Kihnu lapsed"
 Kilingi-Nõmme klubis 16. detsembril

18:00 - Juttu vestavad kuulajatega filmi režissöör Mark Soosaar ning filmis peasa täitnud Kase Kai

19:00 - filmi „Kihnu Lapsed“ ühisvaatamine

Kohv, tee!
 Kinopilet 5€, õpilane/pensionär 4€, perekaardiga 7€

 Kinopilet 5€, õpilane/pensionär 4€, perekaardiga 7€

 Kilingi-Nõmme klubi
 5569 5715

TALI SELTSIMAJAS
 17.12.2022. kell 19.00

Tali Sära

ANSAMBEL "POLERO"
 TANTSUTRUPP "LANCY"

PÄÄSE 10.- SISSEPÄÄS 18+
 LAUAKESE KATAB PIDULINE ISE
 LAUDADE BRONEERIMINE
 +372 578 53358

TALI KÜLA KESKVÄLJAKUL

TALVINE TANTSUPIDU TALIL

Tantsime kõik koos vanu pärimus- ja seltskonnatantse

17.12.2022 kell 15.00

Triibuseelikud selga, tantsupüksid jalga, naeratus näole ning kõik see rahvas koos tantsima!

Täpsem info: :
 sassisussid@gmail.com

Tule Külla Talile

KILINGI-NÕMME KLUBIS!
30. DETSEMBRIL KELL 20:00

AASTALÕPUPIDU
 Vana-aastat saadab teele ansambel **Traffic!**

Tantsumuusikat pakub ansambel **The Millennials!**

Laudade broneerimine 22. detsembrini Kilingi-Nõmme klubis või tel: 449 2202, 5569 5715. Pilet 15 eur.
 Alates 26. detsembrist pilet 20€

TERE TALI
 17.12.2022
 Tali Külas

Laat
 Tule kauplema

12.00

15.00 Talvine Tantsupidu
 Tantsi koos teistega

19.00 Seltsimajas
 Ansambel "Polero"
 Tantsutrupp "Lancy"

Kodu poole
 Päevast on saanud öö

Tule külla Talile

TERE TALI LAAT

17.12.2022 algus 12.00
TALI KÜLAS

Ootame kauplema käsitöö, talutoodangu, söögi-joogi ning jõulu- ja talveteemaliste toodetega.

Info ja registreerimine kauplejale
 +372 57 853 358
 Tule külla Talile

Kuhu minna meie vallas

Kolmapäeval 23. novembril kell 10.30 Keraamika õpituba Surju Raamatukogus.

Pühapäeval, 27. novembril kell 16.00 Advenditulede süütamine Kilingi-Nõmme kesklinna kuusel.

Kell 17.00 Jõulumaa erinevate etteastetega Kilingi-Nõmme klubi ees.

Kell 18.00 Kontsert. Jõulumuusikat mängib Pärnu Noorte Puhkpilliorkester Kilingi-Nõmme klubis. Tasuta.

Kolmapäeval 30. novembril kell 10.30 Keraamika õpituba Surju Raamatukogus.

Laupäeval, 3. detsembril kell 10.00-13.00 hindab ja ostab antikvaar Evald Särep antiiki ja vanavara Kilingi-Nõmme raamatukogus.

Pühapäeval, 4. detsembril kell 13.00 Advendikontsert Surju Rahvamajas. Esinevad Pärnu Käsikellastuudio, ansambel M.U.S.A ja naiskoor Kirekeel.

Kolmapäeval, 7. detsembril kell 17.00 Kilingi-Nõmme Muusikakooli üld- ja vabaõppe õpilaste kontsert Kilingi-Nõmme Muusikakooli saalis.

Pühapäeval, 11. detsembril kell 9.00-14.00 Jõululaat Kilingi-Nõmme klubis. Müügil palju sobivat jõululauale ja kingikotti. Loterii. Info ja registreerimine telefonil 56626942 või eesi.kolla@gmail.com. Korraldab MTÜ AIK Livonia.

Teisipäeval, 13. detsembril kell 18.00 Mälumäng Kilingi-Nõmme klubis.

Kolmapäeval, 14. detsembril kell 17.00 Kilingi-Nõmme Muusikakooli õpilaste Jõulukontsert Kilingi-Nõmme klubis.

Neljapäeval, 15. detsembril kell 17.30 Disainkuuse töötuba Tihemetsa Huvi- ja Spordikeskuses. Töötuba viib läbi Erna Gross, osavõtutasu 6 eurot. Info ja registreerimine tihemetsahsk@saarde.ee või telefonil 529 2018.

Reedel, 16. detsembril kell 18.00 Kinosalongi õhtu „Kihnu lapsed“ Kilingi-Nõmme klubis. Filmi valmimisest räägivad režissöör Mark Soosaar ja peaosaline Kase Kai.

Kell 19.00 filmi „Kihnu lapsed“ ühisvaatamine. Pilet 5 eurot, õpilane/pensionär 4 eurot, perekardiga 7 eurot.

Laupäeval, 17. detsembril kell 12.00 Laat Tali külas. Info ja registreerimine kauplejale 5785 3358.

Kell 15.00 Talvine Tantsupidu Tali küla keskväljakul.

Kell 19.00 Tali Sära Tali Seltsimajas. Sisepääs 18+, pääse 10 eurot. Esineb tantsutrupp „Lancy“, tantsuks mängib ansambel „Polero“.

Kell 20.00 Aastalõpupidu Surju Rahvamajas.

Pühapäeval, 18. detsembril kell 9.00-14.00 Jõululaat Kilingi-Nõmme kesklinna pargis. Laada korraldaja Fie Aire Kiviselg, info telefonil 5557 1291.

Teisipäeval, 20. detsembril kell 14.00 Eakate jõulupidu Surju Rahvamajas. Jõulu meeoleolu loovad Anne Velli, rahvatantsurühm Vikkel. Osalustasu 10 eurot tasuda 15. detsembriks Surju kauplusesse. Transport kokkuleppel sotsiaaltöötajaga.

Reedel, 30. detsembril kell 20.00 Aastalõpupidu Kilingi-Nõmme klubis. Vana-aastat saadavad teele ansambel Traffic, tantsumuusikat teeb The Millennials. Laudade broneerimine 22. detsembrini Kilingi-Nõmme klubis või tel 449 2202, 5569 5715. Pilet 15 eurot, 26. detsembrist alates pilet 20 eurot.

12. november – 19. detsember toimub Pärnumaa Kiirusliku vastupidavuse tšempionaat (joostakse joonejooksu ja tõmmatakse sõudeergomeetrit). 2022. aastal on 6 etappi. Laupäeviti ja pühapäeviti Kilingi-Nõmme spordihoones ning esmaspäeviti Tihemetsa huvi- ja spordikeskuses. Põnevust lisab nüüd Lääneranna ja Pärnu-Jaagupi liitumine sarjaga. Iga etapi tulemused on jooksvalt leitavad Sport Saardes avalehel vahetuvas slaidieris. Iga etapi lõppedes loosib Kohvik 42 15 € kinkekaardi. Esimesel etapil võitis selle Maribel Paimre.

1. detsembrist traditsiooniline Jõulueelne käsitöötoodete näitus-müük Surju Raamatukogus.

Alates 14. novembrist kuni 30. detsembrini 2022 saab kokkulepitud aegadel Kilingi-Nõmme spordihoones sooritada biitsepsiharjutust. Iga võistlus tagab auhinnaks Leader või FAST energiabatooni juhul, kui parandab enda seni parimat tulemust. Lisainfo SK Saarde kodulehel.

1. novembrist kuni 30. detsembrini Kilingi-Nõmme klubis Heiki Pärda näitus „Raudteejaamade saatust“.

Mälestame lahkunuid

AINO MÄGI
25.06.1925 – 27.10.2022

VAIKE NÕMMISTE
02.12.1930 – 28.10.2022

ALIIDE KAROTAM
01.08.1944 – 01.11.2022

LAINE JÄRVE
10.07.1938 – 02.11.2022

SILVIA NURM
16.09.1942 – 14.11.2022

OSTAN raamatuid, vinüülplaate, helikassette, kunsti, lauanõusid, tarbeklaasi, hõbeesemeid, märke jm vanavara. Tel 5804 6910

Ostame Eesti parima hinnaga kasvava metsa raieõigust. Küsi pakumist juba täna!
www.skpinvest.ee, info@skpinvest.ee
Tel 551 5513; 550 0343

OSTAN NÕUKAAJA ESEMEID: portselanist nõud, klaasist nõud ja vaasid, keraamika, kunst, heliplaadid, raamatud, mänguasjad, mudela autod, hõbe jne.
Tel 5803 0458

Kilingi-Nõmme teostab korstnapühkimise töid firma „**KORSTNAHUNT**“. Korstnapühkija tuleb, kui helistate telefonile 515 5912 või teete tellimuse eposti aadressile korstnahunt@gmail.com.

Töö kiire ja korralik!

Uued vallakodanikud

Evelin Jugansoni ja Tambet Juhi perre sündis 04.10.2022 poeg
JOHANNES EDWARD JUHT

Kätlin Jänes-Jefimovi ja Andres Jefimovi perre sündis 05.11.2022 poeg
GEVERT JEFIMOV

Kairi Põliste ja Ivo Kallase perre sündis 11.11.2022 tütar
ELIISE KALLAS

Õnnitleme!

ELLA KAROTAMM	97
ENDLA SELGIS	95
LOREIDA VENDIK	95
HILJA NIIDU	94
VELLA-RITA SAAR	94
AINO TALLAK	93
VILMA EIDAST	91
LAINA PRUUL	91
ARNOLD TUMM	89
SEILA LEPP	87
VILVE OHI	86
HELJU HENRIKSOO	86
MILVI LANGEPROON	86
MILVI KADE	86
HILLE TUULING	85
ENN KURM	84
VALENTINA VEEDI	83
LEHTA MOPPEL	83
SALME JUGALA	83
MAIE NÕMM	82
MEETA LILLAK	82
VIRVE SIMSON	82
MATI KUNINGAS	81
HELLE MEOLA	81
MALLE KRUSAMÄGI	81
MAIMU KIVISELG	81
HENDRIK VASAR	81
VALENTINE ROOSIMAA	80
MARET OKS	80
AIMI VESTEL	80
LAINA LEEMET	80
AAVO LANNO	75
ENN SISASK	75
HELLE KUSCHKA	70
MAIE KIVISELG	70

Vallaelanikud, kes ei soovi oma sünnipäeva avaldamist ajalehes, peaksid sellest teatama e-posti aadressile mari.treial@saarde.ee, info@saarde.ee või telefonidel 449 0138, 449 0135 hiljemalt eelneva kuu 15. kuupäevaks.

OÜ ESTEST PR ostab

METSA- JA PÖLLUMAAD

Tel 504 5215,
514 5215
info@est-land.ee

METSAKINNISTUD, PÖLLUD, KAITSEALL OLEVAD KINNISTUD

AUS HIND TEIE KINNISTULE TARTUMETSALT
5557 7007
janno@tartumets.ee

Toimetuse ootab kaastöid ja reklaame e-posti aadressile signe.laagus@saarde.ee 15. kuupäevaks.